

”DET VANVÅRDAS JU NU, MED KÄRLEK”

**En studie av hinder för bevarande av
sociala rörelseorganiseringars arkiv**

Magnus Renström

Examensarbete (30 högskolepoäng) i arkivvetenskap för masterexamen inom
ABM-masterprogrammet vid Lunds universitet.

Handledare: Peter Bauer

År: 2024

Title

”It’s being neglected now, with love” – A study of obstacles towards retention of social movement organizing archives

Abstract

Popular involvement in Swedish society has gone through what can be described as a “death of associations”, a decreased participation in formal organizations. The involvement has not vanished, it merely seems to (partially) have changed shape to the benefit of less formal types of organizing, among others *social movements*. The informal structures raise questions about fundamental archival concepts like *the principle of provenance, records creator* and *original order*, and therefore also questions about obstacles towards long-term retention of social movement organizing archives. With this thesis I intend to further the knowledge about these obstacles. To do so five representatives of social movement organizing were interviewed. The theoretical perspectives applied are classical archival theory setting the fundamentals of archiving, postmodern archival theory to contradict and balance those fundamentals as well as for questioning power structures, combined with social movement theory to grasp the contentiousness and networked structure of social movements.

The thesis analyses and presents a number of obstacles ranging within four main themes: 1) *Motivation*, 2) *Provenance, dispersion and mandate*, 3) *Repression*, and 4) *Knowledge and infrastructure*. Further a number of possible solutions to overcome the obstacles are presented and analyzed, including among other: aligning archiving with the aim of the movements (i.e. focus on future work and conflict); use provenance in a more generous way by following questions instead of records creators or more generously include to the archive; face worries of repression by applying terms to parts of the archive or retaining the archive outside of an archive institution for a period of time; and knowledge-enhancing efforts like an archiving manual for social movement organizing, study circles, or an archiving group for social movements.

Keywords

Archive, archival science, activism, long-term retention, organizing, social movements, social movement organizing

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning	4
1.1 Syfte och frågeställningar	5
1.2 Disposition	5
2. Tidigare forskning – ”community archives” och arbetarrörelsens arkiv	6
2.1 Community archives	6
2.2 Arbetarrörelsens arkiv i Sverige	8
2.2.1 En historik över arbetarrörelsens arkiv.....	9
2.3 Sammanfattning av tidigare forskning.....	10
3. Teoretiskt ramverk	11
3.1 Arkivteori.....	11
3.1.1 Klassisk arkivteori.....	11
3.1.2 Postmodern arkivteori	12
3.1.3 Sammanfattning av arkivteori	14
3.2 Sociala rörelser och social rörelseorganisering.....	14
3.2.1 Sammanfattning av sociala rörelser och social rörelseorganisering.....	16
4. Metod	17
4.1 Metodval	17
4.2 Intervjuer.....	18
4.3 Urval	18
4.4 Anonymisering.....	19
4.5 Analysprocess	20
5. Resultat	21
5.1 Om informanterna	21
5.2 Disposition – resultat	21
5.3 Motivation.....	22
5.4 Vem tillhör materialet?	24
5.4.1 Gruppernas uppbyggnad – moln och klossar	24
5.4.2 Grupp, samarbete eller privat – ursprung, utspriddhet och mandat.....	25
5.5 Repression – verklig och möjlig	27
5.5.1 ”Man delar inte internt material” – repression och juridiska påföljder.....	27
5.5.2 Förtroende för mottagaren	29
5.6 Kunskap och infrastruktur.....	30
5.6.1 Grundläggande kunskaper och fokus	30
5.6.2 Värdering, urval och insamling	31
5.6.3 Analog och digital förgänglighet.....	32
6. Analys	33
6.1 Motivation.....	33
6.2 Vem tillhör materialet?	34
6.3 Repression – verklig och möjlig	36
6.4 Kunskap och infrastruktur.....	39
7. Diskussion och slutsats	42
7.1 Framtida forskning.....	45
Referenser	46
Bilaga 1 - Frågeformulär	49

1. Inledning

Samtida folkligt engagemang i Sverige har genomgått en förändring, en slags föreningsdöd. Bodén (2019, s. 3) skriver att ”intresset för formellt deltagande i föreningar och ideella organisationer har under de senaste trettio åren minskat markant”, något som även gäller engagemang i politiska partier och mer traditionella folkrörelser. Det ter sig dock som att engagemanget förändrats snarare än upphört. Redan 2002 konstaterades i arkivutredningen *Arkiv för alla – nu och i framtiden* (SOU 2002:78) att ”föreningslivet har idag i viss utsträckning ändrat karaktär med löst sammansatta och föränderliga nätverk istället för en fast föreningsstruktur.” Även utredningen *Låt fler forma framtiden!* beskriver år 2016 (SOU 2016:5, s. 28) samma bild av ett förändrat engagemang som ”tar sig nya uttryck genom nätverksbaserade och mer informellt organiserade rörelser”. I tidskriften *Arkiv* (Olli 2013) går det 2013 att läsa att moderna folkrörelser och sociala rörelser ”organiseras ofta via nätverk och/eller nätverk av handlingar som utförs av en mångfald av individer, grupper eller organisationer”. Bilden av det moderna engagemanget i nätverk beskrivs även 2019 av arkivutredningen *Härifrån till evigheten* (SOU 2019:58, s. 154, 167).

Det nätverksbaserade samtida folkliga engagemanget inom bland annat sociala rörelser genererar frågor om arkivbildare och ursprunglig ordning, och följaktligen också frågor om svårigheten att bevara sociala rörelsers verksamhet. Vissa representanter från arkivsektorn i Sverige menar att det traditionella arkivbildarbegreppet håller på att luckras upp (SOU 2019:58, s. 167). Cook (2001) menar att en begreppsförändring behöver följa av det paradigmskifte arkivpraktik och -vetenskap genomgår. Vidare beskriver Olli (2013) hur moderna folkrörelser och sociala rörelser saknar en tydlig institutionell hemvist på det sätt mer traditionella folkrörelser har i form av folkrörelse- och föreningsarkiv. Möjligtvis står detta i vägen för sociala rörelsers närvaro i arkiv.

Både *Arkiv för alla - nu och i framtiden* (SOU 2002:78) och *Härifrån till evigheten* (SOU 2019:58) pekar ut arkivinstitutioners insamlande som viktigt för bevarande av den svårfångade, löst organiserade samtida folkliga engagemanget. Stevens, Flinn och Shepard (2010, s. 69) skriver att ”heritage professionals should not be deterred from working with groups with no previous record of engagement but they do need to be alert and sensitive to the politics that may underpin an organization’s desire to keep its distance. It is also helpful if they have a sense of the obstacles that

may hinder successful engagement.” I den här uppsatsen tar jag därför ett steg bort från institutionerna för att söka fler svar. Vi får höra ur hästens egen mun, det vill säga aktiva i social rörelseorganisering, vilka hinder, problem och lösningar de ser i relation till långsiktigt bevarande i arkiv.

1.1 Syfte och frågeställningar

Uppsatsen syftar till att öka kunskapen kring vilka hinder som finns för långsiktigt bevarande av sociala rörelseorganiseringars arkiv. Syftet kommer att uppnås genom att besvara följande frågeställningar:

- Vilka hinder och anledningar finns för att sociala rörelsers arkiv inte i högre grad bevaras långsiktigt?
- Vilka lösningar föreslår informanterna för att överbrygga hindren och hur kan dessa lösningar förstås utifrån teori och tidigare forskning?

Målsättningen är att uppsatsens resultat kan komma sociala rörelser till gagn genom att presentera möjligheter att övervinna hindren utifrån uppsatsens resultat såväl som tidigare forskning.

1.2 Disposition

Den här studien är uppdelad i sju kapitel. Här presenteras de följande kapitlen. I kapitel två presenteras en forskningsgenomgång rörande community archives och arbetarrörelsens arkiv. I kapitel tre följer en teorigenomgång där klassisk arkivteori, postmodern arkivteori och social rörelseteori introduceras. I kapitel fyra, metodkapitlet, presenteras och motiveras upplägget för studien, semistrukturerade intervjuer med aktiva inom sociala rörelser. I kapitel fem presenteras resultatet av intervjuerna. I kapitel sex följer analys av resultatet. I kapitel sju diskuteras och summeras resultat och analys för att svara på forskningsfrågorna.

2. Tidigare forskning – ”community archives” och arbetarrörelsens arkiv

Detta kapitel inleds med en genomgång av tidigare forskning rörande kallade community archives (definition följer nedan) med fokus på dess potential och utmaningar samt relation till arkivprofessionen. Därefter följer en genomgång av litteratur om arbetarrörelsens arkivs historiska framväxt som är ett tidigt exempel på bevarande av en rörelse i Sverige.

2.1 Community archives

Community archive är en engelsk term som saknar en vedertagen översättning på svenska. Den icke vedertagna översättning jag har stött på är *gemenskapsarkiv*. Flinn, Stevens och Shepard (2009, s. 73) definierar community archives som ”collections of material gathered primarily by members of a given community and over whose use community members exercise some level of control”. Denna definition kräver inte en strikt autonomi där andra aktörer, till exempel en arkivinstitution eller ett universitet, aldrig får blandas in i verksamheten. Inte heller inkluderar den arkiv *om* ett community där någon form av kontroll från communityt saknas (Flinn, Stevens & Shepherd 2009, s. 73).

Community archives är vanligtvis vad Gilliland och Flinn (2013, s. 9) kallar *levande arkiv*, vilket betyder att de inte bara har konsoliderats och bevaras för en eventuell framtida användning. Istället är målet att ”they can be actively used, engaged with and be employed in the ‘now’”. Syftet med detta är bland annat att bygga solidaritet och kollektiv identitet, utbilda, stötta i pågående kamper, och vara en plats för gemensam kunskapsproduktion. Materialet i community archives skiljer sig ofta från vad som bevaras i traditionella arkiv. Det kan handla om kläder, publicerat material, diverse fysiska objekt, muntliga historier i form av intervjuer men även mer medvetet skapat dokumentärt material (Gilliland, A. & Flinn 2013, s. 4). På grund av sitt ”value to current activism” (Fife, Flinn & Nyhan 2023, s. 490) är det många community archives som existerar och agerar på digitala arenor där organisering sker, så som sociala medier och andra plattformar online.

Caswell, Migoni, Geraci och Cifor (2017, s. 17–19) föreslår att community archives kan ha positiv påverkan på marginaliserade grupper och individer på tre olika sätt; 1) ontologisk – *jag är här*, 2) epistemologisk – *vi var här*, och 3) social – *vi hör*

hemma här. När alla tre sorters påverkan sammanfaller uppstår *representational belonging*, en slags kraftgivande, *empowerment*, från arkivet till dess användare (Caswell et al. 2017, s. 19–20).

Community archive har potential att vara en plats och resurs för sitt community, något som i praktiken kan visa sig svårt att fullt ut leva upp till. Ett svenskt community archive är Queerörelsens arkiv och bibliotek (QRAB) som återfinns i Riksarkivets lokaler i Göteborg. Grundaren av arkivet beskriver en önskan om att ha en egen fysisk plats för rörelsen ”where queer people could meet and develop different activities” (Borges Freitas 2019, s. 23)¹. Vid utarbetandet visade det sig vara svårt och dyrt att ha en sådan egen plats. Idag är platsen inte rörelsens egna utan inrymd i statliga lokaler, en spänning mellan vision och verklighet. Samlingen växer stadigt vilket gör lokalen till en bra plats för arkiv och bibliotek, men den inbjuder inte till social aktivitet för rörelsen (Borges Freitas 2019, s. 24–25). Flinn, Stevens och Shepherd (2009, s. 80) pekar på att just förhållandet mellan materialets hållbarhet och autonomi är ett centralt dilemma för community archives.

Relationen mellan community archives och arkivprofessionen är inte rakt igenom friktionsfri. Gilliland och Flinn (2013, s. 4) pekar på en kritik som funnits från professionellt håll i Storbritannien huruvida den aktivitet som sker på ett community archive verkligen är att betrakta som arkivering och om det då verkligen handlar om arkiv. Kritiken handlar dels om vilken typ av material som samlas in, men även om frågor om arkivmässigt värde (eng. archival value), tillförlitlighet (eng. reliability) och autenticitet (eng. authenticity) (Gilliland, A. & Flinn 2013, s. 4). Omvänt existerar en skepticism “of the mainstream archival profession” från skapare och förvaltare (eng. custodians) av community archives som därför tvekar att lämna ifrån sig material (Flinn, Stevens & Shepherd 2009, s. 71). Flinn, Stevens och Shepherd (2009, s. 82) beskriver hur ett flertal etniska gruppers community archives i USA och Storbritannien har en vaksamhet i relationen till minnesinstitutioner kring frågor om makt och befogenhet, både vad gäller ägandeskap, förvaltande och att föra en grupps talan. Gilliland och Flinn (2013, s. 5) menar att denna inställning för många grupper baseras på minnesinstitutioners ointresse och ”bitter past experience of interactions”. En representant för Future Histories – ett community archive i Storbritannien – berättar att organisationer ledda av svarta ogärna lämnar ifrån sig material till minnesinstitutioner på grund av

¹ Den här källan är en masteruppsats av Borges Freitas (2019), numera doktorand vid Institutionen för kulturvetenskaper vid Lunds universitet. Trots att uppsatsen inte genomgått peer review har jag valt att inkludera den då den innehåller unikt material om ett community archive i Sverige. Uppsatsen är transparent skriven med långa citat, även i den del jag refererar till.

oron att det inte ska tas väl om hand och visas upp, att tills den dagen innehållet passar in i ett etablerat narrativ kommer det bli liggande i ett dammigt skåp (Stevens, Flinn & Shepherd 2010, s. 69).

Integritet och anonymitet kan vara en utmaning för community archives. Ibland krävs en flexibel, föränderlig anonymitet där personer som bidrar med eller genererar material kan vara anonyma, inte för att de nödvändigtvis vill utan för att det krävs, men i efterhand kan göra anspråk på att vara skapare. Saber och Long (2017, s. 89) beskriver en sådan situation där boende i en krigszon dokumenterar uppror, krig och människorättsbrott. Behovet att kunna göra anspråk på ägandeskap beror enligt Saber och Long (2017, s. 89–90) på snarlika anledningar som Caswell et al. (2017) beskriver ovan, behov av att visa att man varit med om något stort och omvälvande, och att visa på sitt hemmahörande trots att man tvingats lämna landet man bott i.

Community archives finns ofta online vilket enligt Fife, Flinn och Nyhan (2023) medför flera utmaningar. Arkiv som existerar på sociala medier och på andra företagsstyrda plattformar riskerar att försvinna på grund av tekniska problem som serverhavari eller raderas till följd av moderering, båda två vanligt förekommande (Fife, Flinn & Nyhan 2023, s. 482). Vidare beskrivs det omfattande arbete som krävs med filer och servrar, att migrera, konvertera och hålla länkar levande (Fife, Flinn & Nyhan 2023, s. 487).

2.2 Arbetarrörelsens arkiv i Sverige

Litteraturen om folkrörelser och arbetarrörelsen och dess arkiv i följande stycken består av fyra källor: 1) en konferenspublikation skriven av Edquist (2005), professor i historia och tidigare lektor vid ABM-institutionen vid Uppsala universitet; 2) en masteruppsats vid ABM-institutionen i Lund av Risberg (2016), idag doktorand vid institutionen för ABM vid Lunds universitet, som går igenom arkivmaterial från Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek (ARAB) samt ledare från tidskriften *Arbetarhistoria*; 3) ett kapitel i boken *Enskilda arkiv* av Englund och Gidlöf (2018), den förre bland annat tidigare chef på ARAB, den senare fil.mag. i kulturgeografi och historia, där de skriver om folkrörelse- och arbetarrörelsearkiv; samt 4) boken *Historia som uppdrag* av Grass och Larsson (2002), den förre historiker och arkivarie vid ARAB, den senare bibliotekarie vid ARAB, som skriver på uppdrag av ARAB. Flera av texterna är inte peer reviewed vilket är viktigt att ha i åtanke. Jag har ändå inkluderat dem då de bidrar med unik insikt och kunskap kring utvecklingen av arbetarrörelsen och dess arkivfunktion. Grass och Larssons

bok ”inifrån” ARAB bidrar med viktig information och det bias den innehåller kan i viss mån vägas upp av Risbergs kritiska blick på det källmaterial från ARAB samt tidskriften *Arbetarhistoria* som han granskar.

2.2.1 En historik över arbetarrörelsens arkiv

Under slutet av 1800- och början av 1900-talen växte de stora folkrörelserna fram, däribland arbetarrörelsen men även nykterhetsrörelsen och väckelserörelsen (Edquist 2005, s. 181). De tidiga folkrörelserna i Sverige insåg snabbt vikten av att bevara sin egen historia (Englund & Gidlöf 2018, s. 36). Arbetarrörelsens arkiv – idag Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek (ARAB) – bildades redan 1902 i Stockholm (Englund & Gidlöf 2018, s. 37) och var en av flera vägar för arbetarrörelsen att ”bevara sig själva för framtiden som kulturarv” (Edquist 2005, s. 185). Arbetet med att starta upp lokala arbetarrörelsearkiv pågick inledningsvis under 1940- och 1950-talen (Englund & Gidlöf 2018, s. 37) men arbetet gick till en början trögt och inte förrän mot slutet av 1950-talet beskrivs arbetet som lyckat (Grass & Larsson 2002, s. 18).

1904, två år efter start fick ARAB finansiering från Landsorganisationen (LO) och Socialdemokratiska arbetarepartiet (SAP) (Risberg 2016, s. 40) för att 1906 övergå i LO och SAPs ägo (Grass & Larsson 2002, s. 5; Risberg 2016, s. 40) med motiveringen att säkra verksamhetens finansiering (Grass & Larsson 2002, s. 5; Risberg 2016, s. 41) och att arkivet därmed får ett ”ännu starkare erkännande som rörelsens officiella arkiv” (Risberg 2016, s. 40). Grass och Larsson (2002, s. 5) menar att det förändrade ägandeskapet inte gjorde arkivet till ett ”LO-arkiv eller ett socialdemokratiskt partiarkiv” utan att det förblev öppet även för andra. Risberg (2016, s. 44) motsäger detta och hävdar att ”material från oppositionen till SAP [...] inte alltid [är] väl representerat”. Genom att referera till årsberättelser kan han dock slå fast att material från övriga arbetarrörelsen ökar markant från 1952. Under åren fram till 1975 inkommer bland annat visst material från syndikalisterna i SAC, material från kommunistisk verksamhet och partier samt anarkistiskt material. 1966 övergår Arbetarrörelsens arkiv i stiftelseform där staten nu blir huvudman tillsammans med LO och SAP för att säkra arkivets ekonomi (Grass & Larsson 2002, s. 20–21; Risberg 2016, s. 41). Grass och Larsson (2002, s. 21) beskriver det som en ”accentuering” av en dubbelhet – som en institution som tillhör både å ena sidan det offentliga och å andra sidan arbetarrörelsen, eller främst socialdemokratin. Risberg (2016, s. 41) beskriver samma skeende som ett utträngande av rörelsens gemenskap till förmån för ”den breda allmänheten, vetenskapen och de studerande”. I och med stadgeändringar vid övergången till stiftelseform försvann

skrivningar om att ”samlingen ska användas i rörelsens tjänst” (Risberg 2016, s. 41), en nedtoning av rörelsen som förstärks ytterligare 1976 (Risberg 2016, s. 42).

2.3 Sammanfattning av tidigare forskning

I det här kapitlet har tidigare forskning kring community archives och arbetarrörelsens arkiv presenterats. Genom forskningen kan drivkrafter för och potential med community archives förstås, bland annat community archives som levande arkiv som kan användas här och nu och vara en plats för sitt community. Detta inkluderar *empowerment* av sina användare, ett stöd i pågående kamper, identitetsskapande med mera.

Att vara en plats för sitt community eller sin rörelse visar sig dock lättare sagt än gjort, vilket exemplifieras av både QRAB i Göteborg och Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek (ARAB) i Stockholm, för QRAB på grund av ekonomi och inhysning i statliga lokaler, för ARAB på grund av ekonomi och statligt huvudmannaskap. Flera andra utmaningar omgärdar community archives och dess arbete, bland annat en ibland ansträngd relation med arkivprofessionen, behovet av flexibel, föränderlig anonymitet på grund av auktoritära regimer samt arbetsbörda och risker för dataförlust kopplade till digitala arkiv online.

Arbetarrörelsen insåg tidigt behovet av att bevara sin historia, bland annat genom Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek (ARAB) i Stockholm som startar verksamheten redan 1902. Säkrande av arkivets ekonomi är en fråga som återkommer, dels när arkivet övergår i SAPs och LOs ägo redan 1904, dels när arkivet 1966 övergår i stiftelseform med SAP, LO och staten som huvudmän. Längs vägen varierar arkivet mellan att exkludera material från oppositionen mot SAP (inom arbetarrörelsen) och att i viss mån inkludera den. Efter övergången till stiftelseform tonas rörelsefokuset ner och fokus på en bredare offentlighet upp.

3. Teoretiskt ramverk

Uppsatsen tar avstamp i klassisk arkivteori för att visa på vikten av sammanhållna, ordnade arkiv. Därtill läggs postmodernt inspirerad arkivteori med sin generella maktkritik och ett ifrågasättande av teser och begrepp från klassisk arkivteori. Kombinerat med teori om sociala rörelser undersöks i vilken mån sociala rörelsers material alls kan förstås i traditionella arkivteoretiska termer och i vilken mån arkivteori med ett postmodernt anslag bättre förklarar arkivbildning i sociala rörelser. Denna spännvidd mellan traditionell arkivteori och postmodern arkivteori, i kombination med teori om sociala rörelser, lägger grunden för analys och slutsatser.

3.1 Arkivteori

Från slutet av 1800-talet fram till idag har arkivteorin gått igenom ett flertal paradig² (Ridener 2009; Cook 2013). I den här uppsatsen gör jag en något förenklad distinktion mellan *klassisk arkivteori* (Rydén 2011, s. 7; Cook 2013, s. 104) och *postmodern arkivteori*. Det postmodernt inspirerade paradigmet kan skönjas ungefär från 1970-talet (Ridener 2009, s. 102–103; Cook 2013, s. 109–110). Både Cook (2013) och Ridener (2009) påpekar att paradigmen på inget vis är ömsesidigt uteslutande, utan är som Cook (2013, s. 117) uttrycker det överlappande och ihopvävda. Arkivteorin har, menar Ridener (2009, s. 143–144), ”accepted each paradigm change cumulatively rather than successively”.

3.1.1 Klassisk arkivteori

Från den klassiska arkivteorin bär arkivvetenskapen med sig många grundläggande tankar och begrepp. Ett centralt begrepp är *arkivbildare*, det vill säga den enhet, myndighet, organisation, företag, individ eller annan som skapat arkivalien, arkivobjektet. Helt grundläggande i arkivteori så som den formulerats och använts allt sedan *the Dutch Manual* på sent 1800-tal är användandet av *proveniensprincipen*. Denna princip innebär att arkivhandlingar från olika arkivbildare ska hållas åtskilda i separata arkiv (Shepherd 2009, s. 183). Dokument och andra arkivalier, oavsett ämne, hålls samman om arkivbildaren är densamma. I *proveniensprincipen* inkluderades i *the Dutch Manual* också den så kallade

² För uttömmande redovisningar av de olika paradigmen rekommenderas *From Polders to Postmodernism* (Ridener 2009) och *Evidence, memory, identity, and community: four shifting archival paradigms* (Cook 2013).

ursprungsprincipen (eng. principle of original order) som innebär att även den inre ordningen från arkivbildaren ska bevaras (Ridener 2009, s. 33). Innan proveniensprincipen fick fäste i arkivvärlden ordnades handlingar istället ofta efter *parteniensprincipen*, där ämne, tematik, plats (Cook 2013, s. 106) eller kronologi (Ridener 2009, s. 24) är styrande för ordningen. Genom att sätta arkivhandlingen i kontext lägger manualens författare genom proveniensprincipen grunden för tanken om dess bevisvärde (Cook 2013, s. 106), en tanke som Hilary Jenkinson ytterligare lyfter fram som central i *A Manual of Archival Administration* från 1922 (Ridener 2009, s. 145–147). För Jenkinson var det sammanhållna arkivet viktigt för bevisvärdet och han menade till och med att ett förstört dokument ändrade innebörden av övriga dokument (Ridener 2009, s. 145, 147), en syn som gick att vidmakthålla när dokumentmängderna var små. Istället är det idag och allt sedan Theodore Schellenbergs bidrag till den moderna arkivteorin vedertaget att en *informationsvärdering* (eng. appraisal) måste ske, samt ett *urval* och *insamlande* genomföras, då det är omöjligt att bevara allt i det som sen mitten av 1900-talet kan beskrivas som ett enormt informationsflöde (Cook 2013, s. 101). För Schellenberg vidmakthölls istället handlingarnas integritet och bevisvärde genom bevarande av ursprunglig ordning (likt tidigare teoretiker) samt undvikande av olovlig destruktion – för vilka det är viktigt att förstå ”the subtle difference between accumulation and collection, between appraisal and destruction” (Ridener 2009, s. 83–84). Fokus för informationsvärderingen, som den skapades av Schellenberg och sedan anpassades av professionen, var att underlätta forskning, i första hand inom historia (Cook 2013, s. 107). Den moderna arkivteorin betonar alltså både bevis och minne (Cook 2013).

3.1.2 Postmodern arkivteori

Benämningen *postmodern arkivteori* är något av en förenkling då kritiskt tänkande, framför allt från postmodernism, är en av flera komponenter som skapat detta samtida arkivparadigm (Ridener 2009, s. 103). Inom postmodern arkivteori ifrågasätts antaganden och definitioner från tidigare paradigm (Ridener 2009, s. 123, 128) och det positivistiska synsätt som är grundval inom klassisk arkivteori avfärdas (Cook 2013, s. 104) med målet att skapa en mer komplett teoribildning (Ridener 2009, s. 128). Postmodernt kritiskt tänkande ifrågasätter arkiven som entydiga bevis för *en* entydig sanning (Cook 2013, s. 102–103). Istället pekar den på att arkivhandlingar har flera kontexter (Cook 2013, s. 112) samt förekomsten av flera ”truths, many voices, many perspectives, many stories” (Cook 2013, s. 110). Postmodernism har kritiserats, bland annat för att sakna moral och för sitt relativiserande, men har för arkivteorin varit avgörande för att ifrågasätta och

vidareutveckla arkivteorins grundteser och bana väg för ökad representation i arkiven (Ridener 2009, s. 123). ”Postmodern critical theory opens archival theory to new and varied possibilities rather than merely relativizing the truth” (Ridener 2009, s. 138).

Där den klassiska arkivteorin arbetades fram för att möta myndigheters behov har den postmoderna arkivteorin sökt göra sig fri från sådana begränsningar (Ridener 2009, s. 121–122). Postmodern arkivteori ifrågasätter huruvida ansamlande av handlingar i arkiv verkligen är en ”naturlig” process (Ridener 2009, s. 122), ett antagande i klassisk teori med tydlig Darwinistisk inspiration (Cook 2013, s. 103). Är det då så att de arkivskärvor som bevaras kan beskrivas som ”survival of the fittest” frågar sig Cook retoriskt (Cook 2013, s. 103). Arkivarier av idag vet att det finns många fler skärvor som borde bevaras som en del av vårt kollektiva minne (Cook 2013, s. 104). I och med postmodern arkivteori ges *arkivet* sin lösaste definition hittills. Istället för att vara resultatet av en naturlig process kan arkiv vara ”collections of records, regardless of their methods of accumulation” (Ridener 2009, s. 151). Postmodern arkivteori är ifrågasättande, av gamla sanningar och inte minst av makt. Den ifrågasätter ”the value of retaining records nearly exclusively of governments and dominant cultures” (Ridener 2009, s. 151). I arkivariens och arkivinstitutionernas händer ligger makten över vad vi ska minnas och vad vi oundvikligen ska glömma, varför informationsvärdering fått en central och förändrad roll i postmodern arkivteori (Ridener 2009, s. 135, 138). Cook (2013, s. 110) menar att den förändrade informationsvärderingen innebär att ett bredare spektrum av ”human experience” bevaras, även i många myndighetsarkiv, bortom arkivbildarens fokus eller elit användarens behov. Slutligen synas även handlingars skapande, användning och tolkning som en del i ett maktutövande (Ridener 2009, s. 124–127).

Axiom från tidigare paradig om arkivbildare, proveniens och ursprunglig ordning ifrågasätts i postmodern arkivteori. En viktig anledning är den digitala tidsåldern men lika mycket organisationers snabba skiftningar och långt ifrån enkla uppbyggnad i tydliga hierarkier. Handlingars natur har i denna kontext blivit mer flytande och flyktiga, med otydligt ursprung och arkivbildare, multipel och osäker proveniens. (Cook 2013, s. 110). Inom postmodern arkivteori föreslås en förändrad syn på arkivets värde och användning. Arkivhandlingar anses ha flera liv och flera kontexter genom tid och rum där bevarande i arkiv inte är en slutstation utan en del av ett *kontinuum* (McKemmish 2017, s. 139–140).

3.1.3 Sammanfattning av arkivteori

I det här avsnittet har målet varit att introducera begrepp från samt skapa en förståelse för både klassisk och postmodern arkivteori. De viktigaste grundläggande begreppen från klassisk arkivteori är *arkivbildare*, den entitet som skapat en handling; *proveniensprincipen*, ordnande efter arkivbildare, som lagt grunden för den klassiska synen på bevisvärde genom kontextskapande; samt *informationsvärdering* (eng. appraisal) som lägger grunden för urval och insamlande. Klassisk arkivteori betonar arkiven som grund både för bevis och för minne.

Postmodern arkivteori ifrågasätter antaganden och definitioner från klassisk arkivteori som anses för positivistiska och axiomatiska. En ny tidsålder har genom postmodern arkivteori tvingat fram en förändrad syn på ursprung, där en handling tillåts ha multipel eller osäker proveniens och synen på ansamlande av handlingar i arkiv som en naturlig process ifrågasätts. Postmodern arkivteori synar och problematiserar arkiv som maktmedel, från de fysiska handlingarna till arkivverksamhet och bevarandeprocess. Ifrågasättande av tradition, makt och sanning banar väg för ökad representation i arkiven, till exempel för *sociala rörelser* och *social rörelseorganisering*.

3.2 Sociala rörelser och social rörelseorganisering

En form av folkligt, nätverksbaserat engagemang är sociala rörelser. En social rörelse är enligt Della Porta och Diani (2020, s. 21–22) ett kollektivt agerande och en social process där aktörerna; 1) har en konfliktbetonad hållning gentemot tydligt identifierade motståndare, 2) sammankopplas genom täta informella nätverk och 3) delar en distinkt kollektiv identitet. För det första finns det alltid en konflikt kopplad till det kollektiva agerandet, och därmed också en motpart. Målet med konflikten är att strida för eller emot en social förändring. För det andra byggs en social rörelse upp av täta informella nätverk. Individer och organiserade aktörer samsas och agerar kollektivt genom resursutbyte. Ingen av dessa kan påstå sig representera hela rörelsen. För det tredje finns det inom sociala rörelser en kollektiv identitet, en samhörighet bortom enskilda aktioner eller händelser. Sammanhållningen i en social rörelse bygger på denna kollektiva identitet.

Både Della Porta och Diani (2020, s. 25) samt Tilly och Wood (2019, s. 9) betonar att sociala rörelser inte är detsamma som en organisation utan understryker vikten av att särskilja en social rörelse som helhet och dess delar. En vanlig men omstridd benämning för organisationer som agerar inom sociala rörelser är *social*

rörelseorganisation (eng. *Social Movement Organization*), se exempelvis Tilly (2019, s. 51). Det finns inom teoribildning ett problem med begreppet social rörelseorganisation, nämligen att definitionerna varierar avsevärt (Della Porta & Diani 2020, s. 137). Många definitioner lutar starkt åt att inkludera enbart formella organisationer medan andra gör det svårt att inkludera desamma (Della Porta & Diani 2020, s. 137). Definitionsproblem till trots finns det gott om aktörer av olika slag, utöver individer, som kan bygga upp en social rörelse. Della Porta och Diani (2020) använder utöver ordet organisation mestadels orden grupp och nätverk (undantagsvis även förening (eng. association)) för att beskriva dessa. Orden organisation får mestadels representera något formellt medan grupp och nätverk representerar något informellt. En föreslagen väg framåt är att fokusera på termen *organisering* (eng. organizing) framför termen *organisation* (eng. organization) för att överbrygga motsättningen mellan det mer formellt klingande *organisation* och exempelvis det mindre formellt klingande *nätverk* (Della Porta & Diani 2020, s. 138–139). Della Porta och Diani (2020) omfamnar detta men vill heller inte släta över skillnaderna som kan användas som ett redskap för analys av aktörer inom ett fält för kollektivt agerande där organisation får representera det mer formella och organisering det mindre formella.

Min syn på termen *social rörelse* är att den lite svepande – även av mig – används både för att benämna en rörelse som helhet och som ett namn för dess uttryck, grupperna, nätverken och liknande. I uppsatsen kommer jag dock för att öka den teoretiska tydligheten enbart använda termen i sin övergripande form, som en helhet av engagemang och organisering. Manifestation av en rörelse, organisering i en social rörelse, kommer benämnas som *grupp*, *nätverk*, *organisation*, *organisering* eller *social rörelseorganisering*. Där formellt ställs mot informellt kommer *organisation* representera det mer formella, byråkratiska och *organisering* det mindre formella.

Ett grundläggande drag för sociala rörelser är en hög frekvens av kopplingar mellan aktiva (Della Porta & Diani 2020, s. 117). Nätverk är både en bas för rekrytering till rörelsen och en anledning att deltagare stannar kvar (Della Porta & Diani 2020, s. 117). Det är också dessa personliga nätverk som bygger upp kopplingar mellan grupper inom en rörelse, med grupper inom andra rörelser och med samhället runt omkring (Della Porta & Diani 2020, s. 125). De allra flesta grupper inom en social rörelse är öppna för att dess medlemmar delar sin tid mellan flera grupper, färre är av den sort som kräver exklusivitet (Della Porta & Diani 2020, s. 126–127). Bortom överlappande organisationstillhörigheter skapas täta informella nätverk ”by going

places, being connected to several groups or associations, patronizing specific venues, cafes, or bookshops” (Della Porta & Diani 2020, s. 130).

Sociala rörelser är till sin natur stridbara. Repression mot sociala rörelser – så väl från statligt som icke-statligt håll – är välkänt, väldokumenterat och välteoretiserat. Framför allt finns inom social rörelseteori idéer om olika typer av statlig repression kopplat till demonstrationer, men även mer indirekt påverkan så som strypande av resurser till rörelser och informationsinhämtning (Della Porta & Diani 2020, s. 213–214). Repression kan ta många olika former, men både inom auktoritära och demokratiska stater har statliga institutioner visat ett ökat intresse i att forma ett välartat beteende bland medborgare och grupper (Della Porta & Diani 2020, s. 216). Utöver statlig repression förekommer bland annat repression från företag och arbetsgivare och från konservativa krafter som till exempel motarbetar etniska minoriteter (Della Porta & Diani 2020, s. 211–213).

3.2.1 Sammanfattning av sociala rörelser och social rörelseorganisering

I det här avsnittet har målet varit att introducera begrepp samt skapa en förförståelse för sociala rörelser och dess manifesteringar i social rörelseorganisering. Mest grundläggande är begreppet *social rörelse* med sina tre definierande komponenter. Det därefter viktigaste begreppet jag introducerar är *social rörelseorganisering* vilket syftar på de *grupper, nätverk, organisationer* och *organiseringar* som tillsammans med individer manifesterar och bygger upp en social rörelse. Det ramverk för sociala rörelser jag presenterar pekar på rörelser och rörelseorganiseringars nätverksbaserade uppbyggnad samt den repression från stater och andra som sociala rörelser utsätts för.

4. Metod

4.1 Metodval

Denna uppsats ämnar att undersöka vilka hinder som finns för långsiktigt bevarande av sociala rörelseorganiseringars arkiv. Detta åstadkoms genom att kartlägga hinder för bevarande av organiseringarnas arkiv och presentera vägar runt hindren. Uppsatsen söker däremot inte att kvantifiera förekomsten av olika hinder. Studien har därför ett kvalitativt fokus där produktionen av data skett genom intervjuer. I detta avsnitt motiveras varför.

En utgångspunkt för studien har varit att det är deltagare i grupperna som har närmast koppling till gruppernas arkivbildning, dess handlingar, objekt, organisation och så vidare och därför är relevanta informanter för den här studien. En annan viktig kategori informanter som kan ge ledtrådar om hinder för bevarande av social rörelseorganisering är representanter för arkivinstitutioner då det är där långsiktigt bevarande i huvudsak sker. Representanterna för arkivinstitutioner har dock generellt sett inte samma insyn i social rörelseorganisering, vilket innebär att det är andra typer av hinder de kan se från sin horisont. I den här studien har jag istället börjat utifrån, från grupperna för att kartlägga hinder för bevarande ur deras perspektiv.

I uppsatsen har jag genererat beskrivningar av hinder från informanter så nära bevarandeprocessen och de faktiska arkivalierna som möjligt. Jag ville använda informanternas erfarenheter av faktiska händelser, deras tankar och resonemang kring möjliga händelser och scenarion. För att göra det var språket den viktigaste vägen framåt. Informanterna kunde på så vis delge sina erfarenheter, tankar och resonemang, det som Svensson och Ahrne (2022, s. 28) benämner som ett förmedlande av inre upplevelser. Det går att samla dessa tankar genom intervjuer, men även genom till exempel kvalitativa enkäter. Fördelen med intervjuer är att det går att ha en öppnare ingång där samtalet kan styras vidare med andrafrågor (eller uppföljningsfrågor om man så vill) av de typer Kvale och Brinkmann (2014, s. 176–178) redovisar. Möjligheten att gå på djupet var en fördel i detta relativt utforskade fält.

4.2 Intervjuer

Datainsamlingen baserades på intervjuer med för ämnet relevanta aktiva i sociala rörelseorganiseringar. Intervjuerna var av semistrukturerad typ då de var förberedda i den mån att det fanns en tydlig idé om vilka områden som skulle beröras och förslag på frågor hade tagits fram för vart och ett av dessa. Många av de initiala frågorna har en uppvärmande karaktär eller är utformade för att förstå informanterna och grupperna. Frågorna i frågeformuläret (se bilaga 1) användes efter tycke och lämplighet, och många andra frågor ställdes för att styra informanterna vidare och/eller djupare in i tankar och områden. Vid skapandet av intervjuformuläret styrdes dess utformning och innehåll av syfte, teori och förkunskaper i ämnet på det sätt som beskrivs av Kvale och Brinkmann (2014, s. 147–151). Kvale och Brinkmann (2014, s. 84–95) menar att intervjun är ett hantverk och inte något som blir bäst av att till punkt och pricka följa uppställda regler. De menar trots det att intervjuaren behöver förkunskaper i metod och teori men att den kunskapsproduktion som intervjuer är kräver ”färdigheter och personliga insikter som förvärvats genom träning och praktik” (Kvale & Brinkmann 2014, s. 87). I detta hantverk har jag redan erfarenhet från tidigare utbildning och arbetsplatser där jag både planerat och genomfört många intervjuer. Intervjuerna i den här studien genomfördes i fysiskt eller digitalt möte med informanterna och tog mellan 60 och 90 minuter.

4.3 Urval

Målet med ett urvals omfattning bör vara att det ska vara tillräckligt för att uppnå syftet (Kvale & Brinkmann 2014, s. 156) – i den här uppsatsen att öka kunskapen kring vilka hinder som finns för långsiktigt bevarande av sociala rörelseorganiseringars arkiv. I studien gjordes detta genom att försöka nå en mättnadspunkt – en punkt ”där ytterligare intervjuer ger föga ny kunskap” (Kvale & Brinkmann 2014, s. 156), när man ”upplever att man känner igen svaren och att samma svarsmönster återkommer i ett flertal intervjuer” (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2022, s. 64). Med förhoppning att nå denna mättnad intervjuades fem personer som varit (eller är) aktiva i manifestationer för en social rörelse, alltså grupper, nätverk, organisationer som agerar inom en social rörelse. Det var tydligt att en mättnad närmade sig under intervjuerna och uppnåddes i vart fall inom vissa områden, men en fullständig mättnad kan ej sägas ha uppnåtts. Viktigt för urvalet var att deltagarna i någon mån hade börjat tänka kring bevarande av en eller flera grupper de varit/är aktiva i. För att säkert täcka in samtida fenomen och svårigheter vid bevarande har samtliga intervjuade varit aktiva i nutid.

Informanterna söktes genom (icke-betald) ”annonsering” i sociala medier, samt genom meddelanden med annonsen till personer i mina kontaktnät som i sin tur har spridit vidare förfrågan om medverkan i studien i sina nätverk. Denna typ av annonsering kan ses som en typ av snöbollsurval som exempelvis beskrivs av Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2022, s. 61, 63). Det är svårt att säga att denna urvalsmetod är ”den bästa”, men den fungerade väl i den här studien. Troligtvis beror det på att förtroende är viktigt för urvalsgruppen och att det genom nätverk går att skapa ett sådant förtroende.

Ett flertal möjliga informanter sållades bort då de på olika sätt är fokuserade på bevarande genom insamlande från olika källor. Vid studiens startpunkt var fokus på aktiva som ville bevara sin grupp snarare än på dessa samlare.

4.4 Anonymisering

Det kan finnas känsligt material hos grupper inom sociala rörelser, material som kan vara känsligt att ens berätta att det existerar. Deltagarna har därför erbjudits anonymisering men med brasklappen att fullständig avidentifiering är svår att uppnå för den här typen av studie och inte kan utlovas. För precis som Vetenskapsrådet (2017, s. 40) skriver innebär full anonymisering att ingen kan återupprätta kopplingen mellan en individ och dess svar, något som är omöjligt att lova. Mycket möda har dock lagts på att skriva uppsatsen på ett sätt som minimerar sannolikheten att en informant kan identifieras. Samtliga informanter har inte önskat anonymisering.

Inspelning av intervjuer skedde enbart efter godkännande från informanterna. Ljudfilerna har hanterats varsamt för att undvika ofrivillig spridning eller delning till tredje part. Vid denna uppsats godkännande kommer insamlat material förstöras. Möjlighet att dra sig ur studien har erbjudits alla deltagare. I en forskningsstudie bör alltid nyttan av studien vägas mot skadliga konsekvenser (Vetenskapsrådet 2017, s. 20), i det här fallet de risker det kan innebära för informanterna att delta. Nyttan av studien för kollektivet av sociala rörelser kan anses vara medelstor till stor då den har en ansats att i förlängningen kunna stödja sociala rörelseorganiseringar att bevara sin verksamhet. På ett personligt plan och för en enskild grupp kan nackdelarna med ett deltagande självklart överväga eventuella fördelar. Tilltänkta informanter informerades därför om att den färdiga uppsatsen publiceras samt var. Samtycke har dokumenterats.

4.5 Analysprocess

Analys av kvalitativ data innehåller enligt Creswell (2013, s. 179–180) i de flesta fall stegen *organisering av data*, *preliminär genomläsning*, *kodning och tematisering*, *tolkning av data* och *presentation av data* samt eventuellt ytterligare steg. För uppsatsen har dessa steg använts i analysen, men inte som strikta pekpinningar. Exempelvis överlappar de flesta av stegen med ett eller flera andra steg.

Organisering av datan har gjorts genom transkribering för förenklad genomläsning samt genom tydligt ordnande av datafiler, både textfiler och ljudfiler. Den preliminära genomläsning har gjorts på flera sätt. För det första har intervjuerna lyssnats igenom och anteckningar tagits. Vidare har en preliminär genomläsning gjorts parallellt med transkribering samtidigt som anteckningar tagits. Vissa delar av intervjuerna har lyssnats igenom samtidigt som transkriberingar lästs och även då har anteckningar tagits. Kodning började redan i överlapp med förra steget, den preliminära genomläsningen, då vissa koder tillskrevs textstycken, textdelar eller mina egna anteckningar. De övergripande teman som presenteras är resultatet av omfattande arbete med koder som omarbetats, grupperats, sammanfattats, omformulerats, sammanfogats och till slut infogats under teman. Teoretisk förståelse har till vissa delar hjälpt till i kodning och tematisering. Redan från start men speciellt under kodning och tematisering samt under resultatets framställning i text har tolkningar av resultatet gjorts, baserat på tidigare forskning och teori. Presentationen av analyserad data har uteslutande skett i textform.

5. Resultat

5.1 Om informanterna

Jag har intervjuat totalt fem personer som representerar olika grupper inom sociala rörelser. Bland informanterna finns en geografisk spridning där samtliga grupper finns eller fanns på större svenska orter. Fokus under intervjuerna har varit på en grupp per informant men samtliga informanter har varit aktiva även i andra grupper, ibland inom andra sociala rörelser, och delar därför, i varierande grad, erfarenheter även från dessa. En majoritet av informanterna är män³. Flera av informanterna representerar grupper som i varierande grad rört sig i en juridisk gråzon gällande den aktivism de tillämpat.

- Informant A har varit aktiv i ett flertal grupper, som brett kan beskrivas som del av den utomparlamentarisk vänstern, under mer än 20 års tid.
- Informant B har varit aktiv i ett studentnätverk för ökade löner inom sin profession men även en formell studentorganisation, under mer än 3 års tid.
- Informant C har varit aktiv i ett flertal grupper och nätverk, framför allt inom feministisk, men även annan organisering, under mer än 10 års tid. Informanten har tidigare erfarenhet av arbete vid arkiv.
- Informant D har varit aktiv inom miljörörelsen, framför allt i en förening av traditionell karaktär, under mer än 10 års tid.
- Informant E har varit aktiv i ett flertal grupper och nätverk av varierande karaktär, bland annat inom rörelsen för rättvis ekonomi, under mer än 20 års tid.

5.2 Disposition – resultat

I resultatdelen går jag igenom fyra huvudteman av hinder och utmaningar – *Motivation*, *Vem tillhör materialet?*, *Repression – verklig och möjlig*, samt *Kunskap och infrastruktur*. Informanternas lösningar presenteras även de under de fyra temana men en lösning har ibland koppling till hinder från flera teman.

- *Motivation* berör framförallt vad det är som motiverar informanterna att bevara sin organisering men även bilden av arkivet som en dammig men klimatsäkrad bunker.
- *Vem tillhör materialet?* berör organiseringarnas uppbyggnad, gränser mellan grupp, andra grupper och det privata, arkivaliernas utspridning samt mandat.

³ Huruvida det rör sig om 3, 4 eller 5 manliga informanter förtäljer av anonymitetsskäl inte historien.

- *Repression – verklig och möjlig* berör risk och oro för statlig och annan repression, förtroende för mottagaren av ett arkiv samt grundsatsen i många grupper; ”man delar inte internt material”.
- *Kunskap och infrastruktur* berör gruppernas fokus, kunskap och möjlighet att genomföra arkiveringens olika delar, tid och resurser samt det digitalas förgänglighet.

5.3 Motivation

I intervjuerna återkommer tre faktorer som motiverar bevarande och en faktor som fungerar i motsatt riktning. I viss utsträckning är historieskrivning och forskning motivation för bevarande, ännu mer verkar stigande ålder på informanterna vara en faktor, men framför allt är görande och en blick framåt stark motivation, både för sig själv, egna rörelsen och för andra. Och tvärtom lyfts arkivet i sig – eller rättare sagt bilden av arkivet som ett dammigt, men klimatsäkrat valv – som omotiverande.

Det är tydligt att görande och att det ska bli något användbart av materialet är viktigt för samtliga informanter. Informant E menar att det skapar motivation att veta att historien används, att den lever. E säger att när hen varit aktiv så har hen själv saknat ”ett stöd från folk som hade gjort grejer tidigare”. E hade velat se mer av ”en kunskapsöverföring om vad som funkar, vad som inte funkar, framför allt utifrån ett organiseringsperspektiv”. Samtidigt är E väldigt vaksam att inte hamna på en plats där man begränsar andra, och menar att det är viktigt att få testa, göra fel och åter få pröva det andra gjort tidigare, något informant D också uttrycker.

Informant C menar att ”poängen med historia är ju att, om inte lära sig av den, så dra paralleller och se möjliga vägar där man befinner sig nu”. ”Historien kan vara en hjälp att hitta väg” fortsätter C. Kopplat till sin egen aktivism och rörelse tycker C därför att det finns många historiskt intressanta skeenden och politiska strategier värda att dokumentera. C menar också att det är viktigt att lyfta samhällliga vinster av kamp för att visa de områden som går framåt även när saker känns tunga. Informant B har en tydlig bild av den politiska betydelsen av vad hans nätverk åstadkommit och är tydligt stolt över den. B menar att ”det är en fortsättning” på arbetarrörelsens historia och visar att ”man kan skapa en rörelse för många människor”. B menar därför att det är viktigt att bevara för att vara en inspiration dels för sin egen grupp av yrkesverksamma, dels för andra, till exempel de i en liknande sits som hans grupp var i. Även Informant A ser en vinst i att kunna inspireras av historien och lära sig förstå den. ”Jag tänker att det är själva användandet som är det stora. Så klart kan man spara det för sparandets skull

men...”. A försöker just nu samla ihop en tidigare aktiv grupps arkiv och beskriver det som ”superspännande”, ”man lär sig, man får inspiration” och att det närmast blir ett samtal med sitt dåtida jag.

För informant A är det viktigt att det finns ett mål med bevarandet. Hen har idén att sammanställa material till en bok då hen inte tycker det är tillräckligt inspirerande att bara sätta allt i ett arkiv. A känner till tidigare bokprojekt och tycker resultatet av det var lyckat. Bokformen har dessutom fördelen att det ger möjlighet till censur menar A, alltså att det blir enklare att dölja känsliga uppgifter. Även informant C har sett exempel på och gillar bokformen. Hen tror att det kan vara ett roligt arbete att sammanställa en bok och tycker det är fint när rörelser skriver sin egen historia på det sättet. Informant E tror att ett tydligt mål med bevarandet kan motivera inblandade, att det kan göra att material verkligen samlas ihop. E föreslår en utställning eller en konferens för sociala rörelser, kanske geografiskt avgränsat för att få lokal anknytning. Slutmålet – utställning eller konferens – kan alltså vara slutpunkten på en insamlingsråd där många arkiv sammanställs samtidigt.

Intervjusvaren antyder att motivation för bevarande kommer med åldern. På frågan om vad hen tänker om att grupper är så oroliga för att dokumentera svarar A att ”nu är det ju tråkigt”, ”nu är jag liksom [ÅÅ år] och känner en saknad”. Informant C säger att det finns ett ökat intresse för och behov av bevarande bland äldre aktivister⁴. Många inser att det är stora händelser de har varit med om som kan vara värda att dokumentera på något sätt. C exemplifierar med händelserna vid EU-toppmötet i Göteborg 2001 och menar att det känns bisarrt att tänka på omfattningen och formen för det våld och annan repression som demonstranter utsattes för. C hoppas på ett ökat insamlande, i form av texter, film, intervjuer med mera. Informant E säger att med ökad ålder har hen nu ett ansvar gentemot yngre inom rörelser att ge inspiration, utan att begränsa. Både informant A och B talar om vad som händer efter att de som tidigare var aktiva inte finns där och kan berätta längre om det inte finns någonting bevarat.

På frågor huruvida det är viktigt med bevarande av ytterligare anledningar säger A och D båda, efter viss tankepaus att ”man kan ju forska” respektive ”det kanske är intressant för en forskare om så där 20 år eller nånting”. Informant C – som har erfarenhet av arkivarbete – nämner det inte tidigt men däremot med övertygelse att en bra sak med att förvara sina arkiv på institutioner är att de kan bli tillgängliga för forskare.

⁴ Äldre i det här sammanhanget betyder ungefär medelålders.

Två informanter pratar om arkivet – i betydelse av institution och lokal – i sig självt som omotiverande. Informant E beskriver oro som ett hinder för bevarande, oro att det inte kommer bli något av ens arkiv, att det inte kommer användas. ”Det bara läggs i ett dammigt säkerhetsvalv, och så står det [rörelsens namn förkortat] och ingen vet vad det betyder ens.” E tillägger med ironisk ton; ”det är i alla fall så här klimatsäkert och rätt fuktighet”. Informant A säger att ”vi skulle kunna samla ihop jättemycket grejer. [...] Jättebra, nu är de sparade för framtiden på något sätt. Vi ger dem till något arkiv som har liksom bra lokaler och är fuktsäkrat och vad vet jag liksom”, ”en fuktkontrollerad bunker”, ”men det tror jag inte är tillräckligt för att inspirera mig”. Å andra sidan säger A senare att ett arkiv kan vara garant mot det digitalas förgänglighet. På ett arkiv kan det som annars hade försvunnit inom ett antal år – på en privat hårddisk eller webbsida – bevaras på ett långsiktigare sätt.

5.4 Vem tillhör materialet?

5.4.1 Gruppernas uppbyggnad – moln och klossar

Samtliga informanter beskriver någon mån av flytande tillhörighet till organiseringarna, till grupperna. Framför allt gäller detta informanterna A, B, C och E som alla tillhört grupper som jag här benämner som *molnorganiseringar*. Förutom att sakna formella medlemsregister har dessa molnorganiseringar en stor öppenhet för nya personer att engagera sig och gränserna för var grupperna börjar och slutar är luddiga. Informant E talar om ”en stor öppenhet att kunna gå med”. Informant B beskriver det som en låg tröskel för att engagera sig och deltagare kunde bidra på sitt sätt, i vald omfattning. Informant A menar att det finns en varierande syn på vem som är med och inte med i gruppen och därmed en varierande syn på mandat och demokrati.

Beskrivande för molnorganiseringarna är vidare att det finns ett överlapp där deltagare är engagerade även i andra grupper och nätverk. Informant C beskriver sin rörelse som ”ett flytande nätverk” där människor och lokaler var ett sammanhållande kit för en ”rörelse av rörelser”⁵. E beskriver hur de flesta aktiva i nätverket var engagerade även i andra grupper, ofta av liknande eller angränsande karaktär. Alla molnorganiseringar hade dessutom, i varierande grad, samarbeten med andra grupper. För informant Cs grupp fanns det utöver ett stort överlapp av människor med andra grupper också ett samarbete kring aktiviteter inom den större

⁵ Termen *rörelse* används här för två olika teoretiska begrepp, *social rörelse* och *social rörelseorganisering*.

rörelsen. Informant Es grupp hade många olika typer av samarbeten, oftast med fokus på kunskap eller resurser som fanns i andra grupper. Det kunde handla om så grundläggande saker som tillgång till skrivare, eller samarbeten med filmare, konstnärer, en teatergrupp med flera. Förutom sidoprojekt och avknoppningar med varierande autonomi samarbetade As grupp både med olika kulturgrupper och med privatpersoner.

D är den enda informanten som tillhör en traditionell förening – som jag här kallar *klossorganisering* – med fast styrelse, medlemsavgift och därmed också ett medlemsregister som väl beskriver gruppens utbredning. Den flytande tillhörigheten i Ds klossorganisering går att finna i intressegrupper där medlemmar utanför styrelsen kan engagera sig. Den flytande tillhörigheten handlar om aktivitet snarare än formellt medlemskap.

5.4.2 Grupp, samarbete eller privat – ursprung, utspriddhet och mandat

Under intervjuerna med informanterna från molnorganiseringarna utkristalliserade sig en problematik kring vad som tillhör och vad som inte tillhör grupperna – dels gentemot andra grupper, dels gentemot den enskilda aktivisten. Samarbeten och delad infrastruktur kan leda till att material förvaras hos samarbetspartnern eller tvärt om, och att ägarskapet framstår som oklart. Informant Es nätverk samarbetade till exempel med filmare för att dokumentera en aktion, ett material som nu finns hos filmarna. A beskriver hur hen sitter på kopior av hemsidor tillhörandes en grupp som startade ur As grupp, men som sedan knoppats av och drivs separat. Informant C berättar om gemensamma tidningar och fanzines som inte tydligt kan sägas tillhöra en specifik grupp utan skapades och gavs ut tillsammans. Informant B beskriver att eftersom nätverket drevs genom en studentförening på hens ort finns en del material som använts av nätverket i studentföreningens förvar och ägo, men även hos B själv och andra engagerade, varav vissa stod utanför studentföreningen.

A för ett resonemang om en mejllista som använts internt inom gruppen och säger att det är svårt att dra gränsen mellan det privata och det politiska. ”Det skulle vara så himla svårt att skicka in alla de här mejlen, för att [...] det kanske är privata mejl, det kanske inte är gruppens mejl. [...] Vad är ägarskapet?” A beskriver vad som skulle kunna kallas för *förtrolig, intern korrespondens av privat karaktär*, där avsändaren inte förväntar sig att innehållet ska spridas utanför gruppen. ”Om man arkiverar allt det, känns det schysst?” frågar sig A. Informant C resonerar att för den grupp hen var engagerad i går det inte att tilldela ägarskap och tillämpa proveniensprincipen, ”för det var en gegga”. C menar att en väg att gå i detta fallet

är att följa frågor snarare än grupper. C anser dock att skeenden i grupper, förändringar, inriktningar och så vidare är viktiga att beskriva; ”föregångare, efterföljare, sidoorganisering och andra grupper runtomkring”. Även när det finns en tydligare arkivbildare menar C att ”det blir ju helt missvisande om man inte förstår de sociala rörelserna⁶ runt omkring och att den var en del av en rörelse som var bredare och större och gjorde mycket annat”.

I intervjuerna framkommer det att arkivalierna är utspridda i många av grupperna men att det ibland finns samlingar eller förtätningar, ofta hos så kallade *samlare*. Samlare är individer som av olika anledningar samlar på sig dokument från grupper de varit aktiva i och ibland även andra grupper. Både A, B och E beskriver sig själva som samlare och informant C berättar hur det i rörelser, i närheten av grupper eller lokaler kan finnas den här typen av personer som tagit det som sitt uppdrag att samla in fanzines, protokoll, affischer med mera. Trots samlares ansträngningar är arkivalier spridda över rörelserna. I Bs fall finns utskrivet material, till exempel affischer, runt om i landet hos representanter för lokalgrupper, engagerade individer men också en studentförening. Informant E beskriver hur material från gruppen finns framför allt hos en handfull tidigare aktiva, på hårddiskar, ”i folks högar” och undanstopgade på vindar. Flera informanter berättar om material online, till exempel B vars rörelse kommunicerade i Facebook-grupper. Även hemsidor tillhörande rörelserna förekommer. Informant D, från den formella klossorganiseringen, beskriver hur gruppen har kontroll över det mesta av sina handlingar, men att kommunikation inom styrelsen har förts på flera olika digitala plattformar, som Facebook-grupper och WhatsApp-trådar, kommunikation som delvis har raderats.

Vem som egentligen har mandat att bestämma över bevarandet av en grupp visar sig vara en svår fråga. Informant A blev vid ett tillfälle tipsad att skicka ett arkiv till Arbetarrörelsens arkiv och säger att ”det var en kul idé, men jag kände liksom inte att jag hade mandat att göra det eftersom det står massa namn och så i de här papprena”. A resonerar kring vem som egentligen kan bestämma över det historiska materialet. Gruppens möten där de som idag är aktiva träffas ”är ju det bästa forumet som finns att ta beslut” menar A, ”men det är liksom inte riktigt klockrent” för ”det är kanske inte riktigt dem det berör”. Informant A ställer sig också frågan vem som överhuvudtaget har mandat att börja spara. Informant C beskriver diskussioner bland de tidigare beskrivna samlarna om huruvida material ska lämnas till en arkivinstitution eller inte. C menar att samlarna inte ser materialet som sitt

⁶ Termen *sociala rörelser* används här för det teoretiska begreppet *sociala rörelseorganiseringar*.

men att det ändå är där diskussionen förs. Som nämnts under rubrik 5.4.1 *Gruppernas uppbyggnad – moln och klossar* resonerar informant A kring gränsen mellan det politiska och det privata, mellan rörelse, grupp och individ. A menar att det skulle kunna vara anledningen varför det tar emot och är svårt att ”skicka in” material för bevarande. ”Vad är ägarskapet?” frågar sig A.

Informant C berättar att i en grupp hen tillhört tas alla beslut med konsensus, vilket även skulle gälla frågor om bevarande. C ser det som ett steg mot bevarande att komma överens, exempelvis om platsen för bevarande. Informant E diskuterar huruvida alla som varit aktiva vill bli dokumenterade och säger att skulle ha börjat med att helt enkelt fråga dem det gäller. Beslutsfattandet kompliceras av molnorganiseringarnas flytande medlemsbas. Bilden av huruvida man var med eller inte varierade stort i As grupp och följaktligen vilken makt man då hade. “Alltså folk kunde ha jätteolika bilder kring vem som är med och vem som inte är med. Vem har mandatet?”

5.5 Repression – verklig och möjlig

5.5.1 ”Man delar inte internt material” – repression och juridiska påföljder
Hos tre av informanterna finns en medvetenhet om riskerna med att dela internt material, samma tre informanter vars rörelser rört sig i en juridisk gråzon. Informanterna säger att det därför finns en ovilja inom grupperna att spara eller dokumentera det som *görs*, ”det är oklart exakt varför, men det är det bäst så” säger A, ”osvuret är bäst, spara ingenting”. C påpekar dock att det är annorlunda med det som *tänks*, alltså olika former av texter och tal som formulerats för att vara riktade ut från grupperna. Det är ett tänk som man skolas in i, en aktivistisk ryggmärgsreflex, säger A som känner igen tänket från flera olika organiseringar. Har man släppt kontrollen finns alltid risken att det hamnar i händerna på polisen, och man kan inte skuldbelägga någon annan för det menar A. Oron kring att dela material samsas dock med en vilja att dela eller att kunna arkivera sitt material. Men grundsatsen i många grupper är som A uttrycker det; ”man delar inte internt material”, ”det gör man inte”.

Hos informanterna går en tydlig linje mellan å ena sidan A, C och E som hyser relativt stor misstro mot stat och offentlighet och som ser tydliga risker med statlig övervakning och repression, och å andra sidan B och D som inte uttrycker någon misstro, i vart fall inte som representant för sina grupper. Informant Ds förening har tvärt om vissa statliga och kommunala samarbeten. Informant A menar att stöd från

offentliga institutioner är en fälla som skapar ett beroende och att ”stödet [kommer] dras in när någon gör någonting eller någonting blir tjafs”.

A och C ser risken för rättsliga konsekvensen som det största orosmolnet kring att bevara, framför allt kring att lämna sitt material till en arkivinstitution. E menar likt A och C att oron är befogad även om just hens grupp inte har så mycket att oro sig för. Oro och risk för rättsliga påföljder är en verklighet för många grupper, en oro och verklighet som kan leda till att man avstår från att dela sitt material eller gallrar i det. Informant A menar att hen skulle dra sig för att lämna ifrån sig material som kan innehålla utpekande uppgifter utan att gå igenom allt och ”ta bort” delar. Informant E är inne på samma spår, att hen skulle vilja gå igenom och göra ett urval där känsligt material skulle kunna plockas bort, till exempel om det riskerade att leda till rättsliga följder. När material från informant Cs bredare rörelse har lämnats till Arbetarrörelsens arkiv är det i urval och inte som fullständiga arkiv. Informant A frågar sig hur relevant oron för rättsliga påföljder verkligen är. Kanske, spekulerar A, beror oron på skolningen att aldrig lämna ifrån sig internt material, oavsett hur relevant oron är för materialet. A menar dock att oron ska tas på allvar. Den lösning som nämns är att helt enkelt låta tiden gå så att alla eventuella preskriptionstider löper ut.

Utöver rättsliga påföljder hyser informanterna och deras grupper en oro för andra statliga ingrepp så som risk för deportation, övervakning från säkerhetstjänsten eller som en informant uttrycker det, att säkerhetstjänsterna kan ”få andra myndigheter att hålla koll på en”. Vidare pekar informant C på att ett samlat arkiv är enklare att förstöra och drar en parallell till nazityskland och den utrensningen av alternativ historieskrivning som skedde där. Cs lösning på den här oron är att arkivera visst material utomlands där den svenska statsmakten har lägre chans att komma åt det.

Bortom statlig övervakning och risken för rättsliga påföljder finns också andra typer av risker, framför allt för enskilda. Informanterna ger några exempel på problem som kan uppstå. Dels kan det bli problem med arbetsgivare om de får reda på en anställds koppling till en rörelse. Det kan innebära allt från avsked, till utköp eller isolering menar en informant. Ett annat problem är att det finns nynazister som gör allt vad de kan för att göra livet surt för personer som tidigare varit aktiva inom framför allt antifascistiska grupper, men även inom andra organiseringar. Även detta ger anledning att gallra i materialet menar informanterna. Både A och E pekar på att hanterandet av personuppgifter i materialet kan bli ett hinder längs vägen mot bevarande. Det kan ta tid menar E och man kan känna att man ”tagit sig vatten över

huvudet om det är ett för svårt material” säger A. E tror att man måste fråga sig om visst material ”verkligen är relevant” när man väger det mot risker med bevarande.

5.5.2 Förtroende för mottagaren

Samma informanter (A, C och E) som uttrycker misstro mot stat och offentlighet har en stark känsla av att mottagaren av ett arkiv inte kan vara vem som helst. De uttrycker en oro kring vad som kan hända med materialet, blandat med en viss ambivalens, ett ifrågasättande av oron. Både informant A och E säger att det är viktigt med en känsla av samhörighet med en arkivinstitution. A menar att mycket tillit kommer från känslan av att man är ”under samma paraply”, i väldigt bred bemärkelse. E uttrycker på ett snarligt sätt att det är viktigt med en känsla av att ”man delar en [...] världssyn där vi kan förändra till det bättre och där vi tror på människans förmåga att göra bra saker”. Alla tre informanter pratar om Arbetarrörelsens arkiv och ser det som den institution som är närmast till hands. Informant C säger dock att det inom hans rörelse finns en utbredd skepsis mot institutioner, inklusive Arbetarrörelsens arkiv. Skepsisen mot Arbetarrörelsens arkiv grundar sig i hur socialdemokratin genom åren har behandlat oliktankande på vänsterkanten. C tycker trots detta att en hel del material borde kunna lämnas in till Arbetarrörelsens arkiv – vilket också i viss mån har skett – men poängterar att hen förstår varför oviljan finns. As inställning, utifrån vad hen hört om Arbetarrörelsens arkiv som institution är att det ”räcker gott”. A menar att ”det är väl perfekt liksom, om någon socialdemokratisk organisation med lite muskler och progressiva tjänstemän kan fylla den rollen”. För As del handlar detta bland annat om att låta grupper i sociala rörelser få behålla fokus på görandet, den aktivism de primärt vill syssla med. Informant E känner inte riktigt att hens nätverk hör hemma i den institutionaliserade delen av arbetarrörelsen, utan snarare i den spretigare och mindre formella delen. Hen ser ändå Arbetarrörelsens arkiv som en möjlig plats för bevarande, för ”det är ju ändå närmre [...] än ett stadsarkiv”.

Informant E stannar kvar vid tanken på ett stadsarkiv som mottagare och inser att hen inte har tänkt igenom det så noga. ”Det känns lite off” att lämna material till ett stadsarkiv som autonomt inspirerad rörelse, men helt avfärda tanken vill inte E. Informant A får en direkt fråga vad rörelsen skulle tänka om ett stadsarkiv hörde av sig och ville arkivera deras grupp. A tror att folk i gruppen skulle kunna vara intresserade av det och att de skulle kunna vaska fram ”tal, flygblad och sådana saker”, ”men det är ju liksom externt material från början”.

Både A och E spekulerar att villkor – alltså en möjlighet att begränsa arkivets tillgänglighet, till exempel med tidsvillkor eller krav på erhållet tillstånd – kan vara ett sätt att få ”fler med på tåget”. Båda tycker dock att detta är en tråkig väg att gå, för de vill att materialet ska användas. E föreslår att majoriteten av ett material kan vara utan villkor och en liten del, av känsligare natur, kan beläggas med villkor.

Informant E resonerar kring hur organiseringars arkiv kan bevaras om förtroende för institutioner saknas. Es idé är att arkivet kan få en ny hemvist hos en grupp som lever vidare. På så vis förvaras arkivet ytterligare en tid på en plats där den ursprungliga gruppen har förtroende för att det tas om hand väl. Informant C tror att arkiven i slutändan måste till arkivinstitutioner för att tas om hand på ett korrekt sätt, men tror inte att det kommer ske med arkiv från hans breda rörelse. ”Det vanvårdas ju nu, med kärlek. Men risken är att det kommer vanvårdas av illvilja.”

5.6 Kunskap och infrastruktur

5.6.1 Grundläggande kunskaper och fokus

I intervjuerna framkommer att få personer i grupperna tänker i banor av bevarande. Det saknas en känsla av ”att det överhuvudtaget är någonting, att det är en grej [med arkivering]” menar Informant A. ”Jag tror att det är ett hinder, att alls tänka arkivering” säger informant E. En medvetenhet om historieskrivningens påverkan och betydelse förefaller i intervjuerna som låg, eller ”superduperlåg” som A uttrycker det. Informant B uppfattar sig själv som en av få som förstod den historiska betydelsen av vad de åstadkom i hans nätverk. Återkommande bland samtliga grupper är däremot ett starkt fokus på görande och på nuet, något som informanterna själva sympatiserar med. Exempelvis informant E säger att man ”vill lägga fokus på det man kan förändra nu”, och informant D säger att folk är aktiva för att de brinner för sakfrågorna. Bortsett från Ds förening som har en viss budget att röra sig med är dessutom både tid och resurser knappa i informanternas rörelser, vilket flera ser som en anledning att fokusera på görandet. A, B, C och E reflekterar samtliga, på snarlika sätt att arkivering kan vara framåtsyftande och alltså vara del av ett görande. Informant E menar att bevarande måste målas i de orden, som något framåtsyftande och informant C menar att det behövs en medveten diskussion om bevarande och att ”man ser det som en del av ens politiska arbete”.

I intervjuerna framträder en bild av låg kunskap om arkiveringens beståndsdelar och ett behov av stöd genom stora delar av processen. Alla informanter utom C säger att kunskapen om arkivering är mycket låg eller obefintlig i rörelserna. C ser

dels en kunskap hos samlarna, men menar också att det finns ”en och annan arkivarie där ute”. Informant A säger att ”det största hindret tror jag nog bara är att inte komma till skott, faktiskt.” A tror att i stor utsträckning är det några få personer som måste bära ett bevarandeprojekt och att någon form av stöd skulle vara bra, något flera andra informanter också uttrycker. Informant B säger att ”jag tror inte att det är nån som riktigt vet hur man ska bete sig [vid arkivering]”, och önskar bland annat ett smidigt förfarande vid inlämning. Kunskap om vilka arkivinstitutioner som existerar och är relevanta för grupperna saknas generellt. Flera informanter känner till en eller flera arkivinstitutioner, men väldigt lite om verksamheten. B önskar en handbok eller manual som stöd. Informant A föreslår istället studiecirkelformatet som ett sätt att lära sig mer om arkivering och bevarande, förslagsvis tillsammans med andra rörelseaktiva och arkivkunniga. Informant E föreslår skapandet av en arkiveringsgrupp för sociala rörelser, en slags insatsgrupp som stöttar i processen.

5.6.2 Värdering, urval och insamling

Informant A uttrycker tydligt något som sägs eller anas i flera av de andra intervjuerna, att hen inte vet exakt vad som är relevant att bevara eller exakt vad man skulle fråga efter under insamling av material. Även informant E benämner värdering och urval som ett potentiellt hinder längs vägen mot bevarande och tror att det är en punkt där hjälp och stöd är extra viktigt. E har sett utställningar om rörelser och reflekterat över att där ofta saknas ett djup och en beskrivning av ett *varför* eller ett *hur*. För att inspirera till görande krävs ett bra innehåll i arkiven menar E. Informant A säger att det är viktigt att ta stöd i gruppen, att vara flera personer som gör ett urval för att öka chansen för en inramning som bättre motsvarar de aktivas bild av rörelsen.

Gemensamt för två informanters grupper är att olika former av kommunikation är ett rikt och centralt material. Speciellt gäller detta Bs nätverk där det mesta av koordinering och rapportering sköttes digitalt. Återkommande i intervjuerna är att rikt material från vissa grupper eller aspekter av grupper och rörelserns aktivitet inte finns bevarade och kan arkiveras. Även i informant Ds grupp, en traditionell förening, har mycket material funnits men gallrats på ett vad D antyder godtyckligt sätt med uppmaningar som ”kan du rensa lite i mappsystemet, för det är lite för mycket...”. I övriga grupper har mycket aktivitet aldrig dokumenterats. A, B, C och E, molnorganiseringarnas representanter, säger alla att informationen och erfarenhet finns i människorna som varit aktiva. Två informanter lyfter intervjun som ett medel för att fylla i där arkivmaterial saknas. Informant C poängterar vikten

av att flera personer intervjuas för att ge plats åt olika infallsvinklar och tolkningar. C säger att skapandet av filmer och textproduktion i olika form också kan fylla liknande funktion som intervjuer.

5.6.3 Analog och digital förgänglighet

Informant C – med sin erfarenhet av arkivarbete – bidrar med unik kunskap bland informanterna då hen menar att en bra arkivlokal är svår att få till för grupper i sociala rörelser om de själva vill bevara sina arkiv. Ett nätverk C berättar om blev av med många år av protokoll när deras lokal för arkivering översvämmades. C menar att även om det finns kunskap om arkivering och arkivlokaler krävs det helt enkelt plats och pengar.

De flesta informanter uttrycker en oro kring det digitalas förgänglighet och några har egen erfarenhet av material som försvunnit. Det handlar både om chattar som raderats och om webbhotelltjänster som inte betalats. Informant A uttrycker en skepsis mot backuper både online och på egen hårddisk, ”jag tror liksom inte att det är en genuint långsiktig lösning”. Både informant A och B har allvarliga funderingar på att skriva ut allt digitalt material, tusentals sidor, för att känna sig trygga i att informationen finns kvar. Informant C – med tidigare erfarenhet av arkivarbete – menar att det finns en svårighet med långsiktighet i det digitala, i viss mån även på arkivinstitutioner. Hen menar att visst material skulle kunna skrivas ut, men tror ännu mer på att grupperna ska skaffa sig en strategi för digitala filer, till exempel att ”vi har det i tio år och sen skickar vi in det [till en arkivinstitution]”.

6. Analys

6.1 Motivation

Bevarande enbart för bevarandets skull framstår i intervjuerna som otillräckligt för att motivera informanterna och deras grupper. Flera informanter vill ha ett mål med bevarandet för att öka motivationen. Informanterna vill inspirera andra i sin egen och andra rörelser, ge ett stöd. För social rörelseorganisering blir detta viktigt när informaliteten är hög och deltagarbasen föränderlig. Problemet med bevarande är att det är ett avsteg från gruppernas och rörelsernas förändringsinriktade aktivitet här och nu, görandefokuset. Om gruppernas sidoverksamhet får ta för stor plats riskerar de att tappa bort sin stridbarhet, den konfliktbetonade hållningen som är själva grunden för rörelsen (se Della Porta & Diani 2020, s. 21). All aktivitet vid sidan av detta fokus, mot ett mål och mot förändring, kan anses inkräkta på görandet. En lösning som nämns är följaktligen att klä bevarandet i ord om att det är något framåtdanande, en del av ens politiska arbete, vilket är precis det sätt som många community archives fungerar (se exempelvis Gilliland, A. & Flinn 2013, s. 5–6). Informant C säger att ”poängen med historia är ju att, om inte lära sig av den, så dra paralleller och se möjliga vägar där man befinner sig nu”. Även om bevarandet kan framstå som en längre väg mot målet, politisk förändring, kan det vara en stödjande del i den konfliktbetonade aktivismen, precis som en tidning eller ett café kan vara i en social rörelse.

Ur ett postmodernt arkivteoretiskt perspektiv går det att förstå denna användning av arkivet som en del av handlingarnas kontinuum (se McKemmish 2017, s. 139–140), vilket bland community archives manifesteras i epitet som *levande* (Gilliland, A. & Flinn 2013, s. 9). Men bevarandemål som en bok, utställning eller film har självklart också en nostalgisk eller i vart fall tillbakablickande dimension, något de flesta informanter lyfter i intervjuerna. Blicken bakåt skulle på liknande sätt som community archives kunna ge det Caswell et al. (2017, s. 17–19) beskriver som positiv påverkan och kraft genom att placera aktivisten, gruppen och rörelsen i en samtida och historisk kontext – *jag är här, vi var här* och *vi hör hemma här*. Inom postmodern arkivteori ses arkiven som en maktfaktor (Ridener 2009, s. 138), för stat och institutioner men potentiellt även för andra aktörer.

Bilden av arkivet som en avlägsen plats, ett dammigt men klimatsäkert valv, är omotiverande av skäl som nämnts ovan. Att inte ha en plan för hur materialet ska användas eller tillgängliggöras är helt enkelt inte i linje med rörelsernas mål. Till

och med QRAB i Göteborg, ett community archive med en tydlig ambition att finnas till för rörelsen kämpar med tillgänglighet och öppenhet för rörelsen (Borges Freitas 2019). Ett annat exempel är Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek vars koppling till arbetarrörelsen genom åren har försvagats till förmån för ekonomisk stabilitet (Risberg 2016, s. 41). Ytterligare en aspekt av arkivet som en avlägsen plats är att materialet från marginaliserade grupper där kan gömmas undan tills en dag då det eventuellt passar in i ett etablerat narrativ (Stevens, Flinn & Shepherd 2010, s. 69).

6.2 Vem tillhör materialet?

Precis som rubriken antyder visar det sig inom flera av informanternas grupper vara svårt att avgöra ursprung och ägarskap för skapat material. Sociala rörelser är per definition nätverk uppbyggda av grupper och individer (Della Porta & Diani 2020, s. 22) vilket skapar denna – ur bevarandeperspektiv – grundläggande svårighet. Gränsdragningen mellan informanternas grupper, andra grupper och individer är ofta otydlig. Det går inte alltid att entydigt säga vilka arkivalier som härstammar från vem, och följaktligen vem – sett ur klassisk arkivteoretisk synvinkel – som kan etiketteras som arkivbildare. Proveniensprincipen som den formulerats inom klassisk arkivteori föreskriver nämligen att arkivhandlingar från olika arkivbildare ska hållas åtskilda i separata arkiv (Shepherd 2009, s. 183). Låt informant Bs nätverk exemplifiera denna gränsdragningsproblematik. På Bs ort drevs nätverket genom en studentförening. Både enskilda aktiva tillhörande och ej tillhörande studentnätverket bidrog till verksamheten. På andra orter var det olika grupperingar och individer som drev nätverket. Är det nätverket, studentföreningen eller de enskilda aktiva som är handlingarnas skapare? En komplicerande faktor är att det varierar hur ”djupt inne” i nätverket aktiva är. De kan vara nära en slags aktiv kärna eller agera mer perifert. Som jag ser det går det att argumentera för att alla inblandade är arkivbildare – nätverk, förening och individer – inte bara för diskreta utan även för överlappande mängder arkivalier. Den klassiska arkivteorin har svårt att hantera en så här tvetydig situation då den utgår från en hierarkisk struktur där varje arkivalie har *en* tydlig arkivbildare (Cook 2013, s. 110–111). Men sociala rörelseorganiseringar saknar ofta denna hierarkiska ordning (se Della Porta & Diani 2020, s. 138) och kan bestå av flytande tillhörighet och nätverksmässig uppbyggnad med organisatoriskt överlapp och multipla engagemang bland aktiva.

Postmodern arkivteori i Cooks tappning ger till skillnad från klassisk arkivteori utrymme för multipel och osäker proveniens (Cook 2013, s. 110). Det är inte säkert att ett tydligt ett-till-ett-förhållande kan slås fast mellan arkivalie och arkivbildare.

Istället får vi om vi ska ta postmodern arkivteori på orden acceptera ett överlapp där en arkivalie kan tillhöra flera arkivbildare samtidigt. Informant Cs lösning och förslag är att det kan vara vettigare att följa frågor än arkivbildare när proveniensen är oklar. Det kan troligtvis ge intressanta samlingar som väl beskriver den kontext handlingarna skapats i. Det framstår som att Cs utgångspunkt är klassisk arkivteori där en enda arkivbildare behöver fastslås. Lösningen är dock i linje med postmodern arkivteori i den mån att den tillåter ett kluster av arkivbildare att samsas kring arkivalier (Cook 2013, s. 111). Ur social rörelseperspektiv – så som det formuleras av Della Porta och Diani (2020) – blir det möjligtvis en ansats att samla och i all sin mångtydighet beskriva en större del av en social rörelse på en plats. C påpekar hur viktigt det är att beskriva ”föregångare, efterföljare, sidoorganisering och andra grupper runtomkring” för att förstå helheten av en organisering, alltså kontexten. Jag föreställer mig hur både Jenkinson såväl som postmoderna arkivteoretiker hade skrivit under på behovet av detta kontextfokus, om än med något olika förståelse av vad kontext innebär⁷.

En lösning som informant A tangerar är att vara frikostig med vad som inkluderas i arkivet. Även handlingar från samarbeten och angränsande eller avknoppade grupper kan inkluderas snarare än att hållas utanför, vilket med klassisk arkivteori (se Ridener 2009; Shepherd 2009, s. 183) som ledstjärna hade föredragits. Denna inkludering är dessutom väl i linje med postmodern informationsvärdering som inkluderar bredare (Cook 2013, s. 110). I många fall är lösningen inte alls svår att implementera då arkivalier finns i flertal – till exempel posters och flygblad – eller en digital kopia lätt kan skapas – till exempel av en hemsida eller ett Excelark.

Gränsdragningsproblematiken kompliceras ytterligare när det handlar om att värna det privata. Informant A berättar att hen tvekar att bevara en mailkonversation för att den skulle kunna innehålla det jag tidigare benämnt som förtrolig intern korrespondens av privat karaktär. Här handlar det mindre om proveniens och mer om integritet och mandat samt oro för repression. Var längs gråskalan bestämmer gruppen över handlingar och var bestämmer individen? Min bedömning är att den frågan är mycket svår att besvara. Informant Es föreslagna tillvägagångssätt att fråga runt i gruppen efter tillstånd är möjlig ibland men svårare ju större och ju mer volatil basen av aktiva är. Över huvud taget är frågan om mandat intrikat – mandat att bevara, mandat att sätta villkor och ge tillgång, men även mandat att ens börja spara. Ju mer informell gruppen är och ju mer ombytlig basen av aktiva är desto

⁷ För Jenkinson var kontext avgörande för arkiven som bevis (Ridener 2009, s. 146; Cook 2013, s. 106). Inom postmodern arkivteori är kontext fortsatt viktig, men anses finnas i flertal (Cook 2013, s. 110, 112).

svårare blir det att placera mandatet rätt. Risken är, som A säger, att de som bestämmer egentligen inte är dem det berör. Material kommer alltid att finnas eller kunna samlas in, men frågan är hur många grupper som kommer lämna ifrån sig material för långsiktigt bevarande. Att göra bevarande till en uttalad del av aktivismen är en lösning som skulle kunna underlätta även här genom att tydliggöra för fler aktiva att material kan komma att bevaras. Lösningar för att hantera risk och oro för repression återkommer i avsnitt 6.3 *Repression – verklig och möjlig*, men kan vara användbara även i relation till gränsdragningsproblematik.

Ett hinder som tangerats tidigare är var material rent fysiskt finns i grupperna. Utspriddheten av analogt så väl som digitalt material är ett potentiellt hinder för bevarande, en utspriddhet som kan förstås utifrån sociala rörelsers uppbyggnad. Ju mer informell en organisering är och ju mindre av en formell organisations hierarkier den har (se Della Porta & Diani 2020, s. 138), ju högre kan sannolikheten antas vara att materialet är utspritt bland aktiva i organiseringen. Bevarandeprocessen innebär oundvikligen någon mån av insamlande, både av fysiskt material från aktiva och genom någon form av nedladdning eller annat sparande av digitalt material.

6.3 Repression – verklig och möjlig

Oro för statlig repression är högst närvarande i flera av de grupper som tre av informanterna varit delaktiga i, en oro för övervakning, rättsliga påföljder, deportation med mera. Oron leder till en ovilja att spara, och till att dela det som trots allt har sparats. Ofta innehåller relationen mellan stat och sociala rörelser en dimension av konflikt (Della Porta & Diani 2020, s. 202). Statlig repression tar många former och förutom direkta polisiära insatser även mer indirekta så som övervakning men även strypande av resurser (Della Porta & Diani 2020, s. 214). Oron kan vara överdriven, den kan vara underdriven, men alldeles oavsett utgör den ett hinder för bevarande.

En variant av oro för statlig repression är att ett bestånd som i sin helhet förvaras på en känd plats blir ett lättare byte för en totalitär stat som vill radera alternativ historia. Den kompletterande och utmanande historieskrivning som möjliggjorts genom att skapa arkivet riskerar då att elimineras. Den lösning som föreslås är att bevara i vart fall delar av arkivet utomlands.

Att döma av vad informanterna säger är det rimligt att anta att mycket bevarande av social rörelseorganisering kommer innebära åtminstone viss mån av ingrepp i

materialet. Det gäller inte alla grupper, utan framför allt dem som oroar sig för repression, men det gäller troligtvis oavsett mottagare. Grupperna kommer av oro för rättsstaten och av respekt för varandra ta bort, gallra, delar av materialet. Informant C säger att från hans rörelse har det material som lämnats till Arbetarrörelsen arkiv varit av extern typ, utåtriktat material som ändå gärna delas, medan internt material inte har delats. Inom Cs rörelse finns en skepsis mot ARAB framför allt på grund av hur socialdemokratin historiskt behandlat oliktankande på vänsterkanten. Detta bör ses i ljuset av SAPs inflytande över ARAB (Grass & Larsson 2002, s. 5, 20–21; Risberg 2016, s. 40–41) och den periodvisa exkluderingen av till SAP oppositionella delar av arbetarrörelsen (Risberg 2016, s. 44). Informant A tror att om mottagaren var ett stadsarkiv hade hans grupp kunnat lämna ifrån sig externt material, flyers och liknande, men inte internt material. Även till Arbetarrörelsens arkiv är A tveksam om intern kommunikation kan lämnas.

Ur arkivprofessionellt perspektiv är risken överhängande att det material som sparas blir av ytlig karaktär, att det saknar djup och inblick i gruppernas organisering och arbete utöver det som ändå hade varit möjligt att observera utifrån. Även ur rörelsernas perspektiv borde ytligheten vara en oro. Risken är att materialet inte kommer att kunna inspirera och vara en del av framåtdanande aktivism på det sätt som informanterna önskar. Det blir svårt att klä bevarandet i dem orden om innehållet saknar ett djup, ett *varför* och ett *hur*, de komponenter som informant E efterfrågar. När man går in och klipper och klistrar i material minskar dessutom bevisvärde och trovärdighet enligt den klassiska arkivteorin då det kan ses som destruktion snarare än informationsvärdering (se Ridener 2009, s. 83–84, 147). Ett urval där känsliga personuppgifter rensas bort gör det också svårare att leva upp till den delen av möjlig motivation – se *6.1 Motivation* – som handlar om nostalgi eller ett behov av att blicka tillbaka på vad man som aktiv i en rörelse har varit med om. Detta kan beröra den positiva påverkan Caswells et al. (2017, s. 17–19) beskriver och som även detta behandlas i avsnittet om motivation. En alternativ form av anonymisering som beskrivs av Saber och Long (2017, s. 89) är att använda flexibel, föränderlig anonymitet där proveniens kan hävdas och återtas i efterhand. Det är en lösning som använts vid oro för repression under totalitära stater, men har potential att användas även av organiseringar inom sociala rörelser i Sverige.

I vissa situationer och för vissa arkiv kan villkor vara ett sätt att få fler aktiva att acceptera en bevarandeprocess. Tyvärr kan villkor vara ett steg i precis motsatt riktning mot att göra arkiven användbara, att möjliggöra att de används i gruppernas görande. Informant E föreslår att en majoritet av materialet kan vara öppet och

tillgängligt men att en liten del befästs med villkor. Denna differentiering kräver någon form av informationsvärdering men ett riktmarke för grupperna skulle kunna vara att åtminstone allt som kan ses som externt, utåtriktat material slipper villkor. På så vis kan arkivets integritet och trovärdighet kombineras med att arkivets användbarhet som inspiration och kunskapsöverföring ökar. En svårighet med villkor där tillståndsbedömning krävs och inte bara ett tidsvillkor är att gruppen måste bestämma var mandatet för ett sådant beslut ligger.

Det förekommer även en oro för repression från andra än staten, från arbetsgivare eller meningsmotståndare, något som på liknande sätt som oron för staten kan minska viljan att spara och dela material. Repression från arbetsgivare är vanligt förekommande och väl dokumenterad, och detsamma gäller repression från konservativa krafter (Della Porta & Diani 2020, s. 211–213). Informant C menar att SAP genom åren behandlat oppositionella på vänsterkanten illa. Risberg (2016, s. 44) beskriver, som nämnts ovan, hur en form av repression kan anas i ARABs bestånd, riktad mot just oppositionella mot SAP inom arbetarrörelsen.

Tre informanter pekar på att det är viktigt med förtroende för mottagande arkivinstitution. Detta stöds av faktumet att det existerar arbetarrörelsearkiv och att det existerar olika community archives. Exempelvis har tidiga svenska folkrörelser länge förstått vikten av att bevara sin egen historia (Englund & Gidlöf 2018, s. 36). Bland community archives finns exempel på att misstro mot minnesinstitutioner innebär en ovilja att lämna ifrån sig material (Flinn, Stevens & Shepherd 2009, s. 71) och en oro för att materialet ska misskötas eller gömmas undan (Stevens, Flinn & Shepherd 2010, s. 69). För att kunna behålla fokus på görandet och slippa trångmålet att sköta om ett arkiv kan det för många grupper vara fördelaktigt att våga lämna ifrån sig sitt arkiv. Görandet är som diskuterats tidigare centralt för grupper i en social rörelse. Om grupperna kommer lämna ifrån sig material är precis som informant C uttrycker oklart, även om institutionerna ur teknisk synvinkel kan erbjuda bättre bevarande. ”Det vanvårdas ju nu, med kärlek. Men risken är att det kommer vanvårdas av illvilja.”

När det gäller oro för repression är en lösning att behålla materialet och låta tiden gå innan det hamnar på en arkivinstitution. På så vis kan preskriptionstider löpa ut och repression i form av juridiska påföljder undvikas. Risken för annan repression – både från staten, arbetsgivare med flera – minskar sannolikt men kan inte helt avskivas. För en grupp som inte längre existerar kan en plats för bevarande vara hos en annan grupp som lever vidare. Positivt med denna lösning är att förtroende

för gruppen finns. Med en tydlig överenskommelse kan materialet komma till användning om första gruppen så önskar. Om den nya gruppen börjar interagera med materialet finns – sett ur klassiskt arkivteoretiskt perspektiv – en risk att ursprunglig ordning rubbas (se Ridener 2009, s. 21). Ur ett postmodernt arkivteoretiskt perspektiv är den nya användningen av materialet snarare en del av ett kontinuum, ett förväntat nytt liv i en ny kontext (se McKemmish 2017, s. 139–140).

En föreslagen lösning från flera informanter på oro för repression är att skapa en bok istället för att bevara i arkiv. Redaktörerna kan då enkelt censurera känslig information. Nackdelarna med lösningen är flera. Först och viktigast: det är inget arkiv i klassisk mening (se Ridener 2009, s. 31, 53–54), inga källor, inga bevis (se Cook 2013, s. 106–107). Bokformen har sannolikt också svårare att sätta handlingar i flera kontexter så som beskrivs i postmodern arkivteori (Cook 2013, s. 112). Ett fylligt arkiv ger däremot möjligheten att i efterhand gå igenom material och ge en djup kontextförståelse för att lyfta fram ytterligare perspektiv och ge fördjupade beskrivningar (se Ridener 2009, s. 108–109). Bokformen utan ett arkiv har självklart många fördelar men kan också bli en maktutövning då alternativa eller kompletterande berättelser blir svårare att berätta. Boken riskerar att bli *en* berättelse, vilket ofta är bättre än ingen.

6.4 Kunskap och infrastruktur

I intervjuerna förefaller medvetenhet om historieskrivningens påverkan och betydelse som låg. Detsamma gäller arkivering som fenomen. Ett potentiellt hinder för bevarande kan i många grupper därför vara att ens tänka tanken, att överväga att försöka bevara sina handlingar i ett arkiv. Primärt fokus ligger istället på det tidigare diskuterade görandet (se 6.1 *Motivation*), eller som informant E uttrycker det, man ”vill lägga fokus på det man kan förändra nu”. Detta fokus på vad som går att förändra nu blir än mer begripligt i ljuset av begränsad tid och knappa resurser.

Ett tydligt hinder är att den generella kunskapsnivån om arkiveringens beståndsdelar är låg, även bland studiens informanter, personer som har funderat i banor av bevarande. Behovet av stöd är tydligt, och det verkar gälla för de flesta delar av processen, om än i varierande mån. En informant säger att ”jag tror inte att det är nån som riktigt vet hur man ska bete sig [vid arkivering]”. Arkivens värld framstår som avlägsen för informanterna även för dem som har viss grundläggande kännedom om arkivinstitutioners varande. Arkivens makt (se Ridener 2009, s. 124–138) ligger inte i informanternas händer. Att försöka ta saken i egna händer, att

försöka jämna ut maktförhållandet genom att på egen hand bevara sitt eget arkiv är svårt även för den motiverade och kunnige. För det krävs både plats och pengar för att kunna bevara långsiktigt påpekar informant C.

Flera informanter föreslår olika former av kunskapshöjande insatser: en manual i arkivering; studiecirkel med andra aktiva i sociala rörelser och arkivkunniga; samt en insatsgrupp för arkivering av sociala rörelser. Utöver kunskapsdelning skulle en insatsgrupp kunna utvärdera och ge stöd kring gruppernas egna arkivlokaler för att öka sannolikheten att materialet bevaras korrekt så länge det hålls där. En önskan från informant B är att det ska vara enkelt att lämna material till en arkivinstitution, helt enkelt låg friktion, en så enkel process som möjligt. Alla stöttande insatser kan tolkas som en maktutjämning till förmån för de som idag står utanför och är underrepresenterade på arkivinstitutionerna (se exempelvis Ridener 2009, s. 151). Med kunskapshöjande insatser och arkivinstitutioner som öppnar armarna och underlättar bevarandeprocessen kan murarna kring arkiven kanske rivas. Utöver processkunskap skulle insikter om community archives potential (se exempelvis Caswell et al. 2017, s. 17–20) kunna inkluderas i en kunskapshöjande insats för att visa på vikten av och möjligheterna med bevarande.

En del av bevarande som i intervjuerna framstår som extra utmanande är värdering, urval och insamling. Flera av informanterna vill undvika att det blir *en* berättelse som syns och representeras i materialet, vilket är i linje med postmodern arkivteori som förkastar idén om en entydigt existerande sanning och uppmuntrar multipla infallsvinklar (Cook 2013, s. 110, 112). I en kontext av social rörelse med sin nätverksmässiga uppbyggnad (Della Porta & Diani 2020, s. 22), är det rimligt att anta att det finns ett behov av en flerfald av infallsvinklar. En tolkning av den klassiska arkivteorin (Ridener 2009) är att gallra så lite material som möjligt. Men med den tidigare beskrivna gränsdragningsproblematiken – mellan grupp och grupp respektive grupp och individ – är det rådet mer av ett riktmärke än facit för värdering och urval. En lösning som föreslås är att vara flera personer inblandade i bevarandeprocessen. Fler infallsvinklar ger sannolikt en rikare och bättre bild. Tidigare föreslagna kunskapshöjande insatser är applicerbara även på värdering, urval och insamling.

Som tidigare redogjorts för framgår det av intervjuerna att det kan finnas betydande luckor i organiseringarnas arkivmaterial. Skälen till detta är organiseringarnas görandefokus, bristande tid och resurser, oro för repression och en aktivistisk ryggradsreflex att inte spara internt material, materialets utspriddhet och ursprung,

oklara mandat, och säkerligen fler aspekter än så. För att fylla luckorna föreslås att arkiven kompletteras med intervjuer men även film och textproduktion, en praktik som är vanligt förekommande i community archives (Gilliland, A. & Flinn 2013, s. 4). Utöver att fylla i luckor kan denna produktion av arkivmaterial bidra med att skapa ytterligare kontext kring det material som redan finns bevarat. Det kan då bland annat ge en möjlighet till djupare förståelse och beskrivning av historien (Cook 2013, s. 109). Istället för att bara vara ersättning för trasiga kakelplattor kan intervjuer fungera som fog mellan hela kakelplattor. Nackdelen med insamlande och aktivt skapande genom intervjuer med mera är att det går att ifrågasätta arkivhandlingarnas bevisvärde då de inte i klassisk mening är material som skapats eller inkommit som en följd av verksamhet (Ridener 2009, s. 31, 82–84). Men det är ofrånkomligen ett sätt att försöka återskapa det som inte dokumenterats eller bevarats annat än som minnen i de aktiva själva. Informant C pekar på vikten av att låta flera röster höras – precis som i bevarandeprocessen i stycket ovan – för att ge en så rik bild som möjligt med en mångfald av infallsvinklar. Återigen, en postmodern ingång till bevarande (Cook 2013, s. 112).

Med en lösare samtida tolkning av vad ett arkiv är (Ridener 2009, s. 151) och placandet av många community archives på digitala plattformar (Fife, Flinn & Nyhan 2023, s. 490) kan man föreställa sig att den generella tron på det digitala arkivets hållbarhet ska vara hög. Det visar sig dock att flera av informanterna oroas över digitala handlingars förgänglighet och själva har erfarenhet av digitala handlingar som försvunnit. Informanternas oro pekar på en insikt kring den typ av tekniska problem och moderering på företagsstyrda plattformar som Fife, Flinn och Nyhan (2023, s. 482, 487) beskriver. Digital förgänglighet är de facto ett hinder för bevarande när handlingar plötsligt är borta. Lösningen att skriva ut allt kan te sig som överdriven. Informant C föreslår istället en tydlig plan för digitala handlingar, exempelvis hur de på ett säkert sätt ska bevaras inom gruppen i ett bestämt antal år för att sen skickas till en arkivinstitution. Min egna tolkning av gruppernas kapacitet är att detta är övermäktigt för många av dem. Och kan man egentligen klandra dem i en tid där många kommuner av ansevärd storlek kämpar med att få till stånd e-arkivlösningar? Men även bevarande av fysiska handlingar utanför institutioner är en utmaning utan bra lokal och stadiga resurser. Avvägningen mellan autonomi och hållbarhet är ett dilemma (Flinn, Stevens & Shepherd 2009, s. 80).

7. Diskussion och slutsats

Vilka hinder och anledningar finns för att sociala rörelers arkiv inte i högre grad bevaras långsiktigt?

I uppsatsen identifieras fyra övergripande teman varför arkiv från organisering i sociala rörelser inte i högre grad bevaras långsiktigt. Det första temat handlar om motivation. Arkivinstitutioners traditionella motiv för bevarande, forskning – och då framför allt inom historia – är inte av högsta prioritet för de aktiva i en social rörelseorganisering som vill bevara sina gruppers arkiv. Detta manifesteras i en bild av arkivet som ett dammigt, avlägset, men klimatkontrollerat valv. Istället är den stora motivationen för bevarande att arkivet används, vilket kan förstås utifrån sociala rörelers stridbarhet, men även utifrån en oro för fortsatt marginalisering. För grupper och aktiva kan arkiven inspirera, hjälpa att bearbeta och fungera nostalgiskt. För arkivinstitutionerna krävs en arkivteoretisk omsvängning och förståelse av sociala rörelers motiv för att hantera den här typen av bevarande.

Det andra temat handlar om materialets ursprung och utspriddhet inom grupperna samt om mandat. Det visar sig att gränsen mellan grupp, andra grupper och det privata är mycket svår att dra och därmed blir ett entydigt ursprung svårt att slå fast. Gränsdragningsproblematiken kan kopplas till sociala rörelers uppbyggnad i nätverk och brist på enkla hierarkier. Framför allt kan en svårdragen gräns mellan grupp och det privata ställa till med problem. Exempelvis kan förtrolig intern korrespondens av privat karaktär finnas insprängd i materialmängden. Även mellan grupper kan det vara mycket svårt att fastslå *en* proveniens. Vidare kan den fysiska utspriddheten inom en organisering ställa till med problem. På grund av gruppernas nätverksbetonade natur finns material ofta på ett flertal fysiska platser men även digitalt i chattar och sociala mediegrupper. Slutligen handlar det också om mandat. I informella grupper är det svårt att slå fast vem som har mandat att bestämma över bevarande, mottagare, urval och villkor, men även över rätten att ens börja spara.

Det tredje temat handlar om repression – från statligt och annat håll – något som skapar oro. Oron för repression blir ett hinder då det innebär en ovilja att spara och att lämna ifrån sig material. Oron medför sannolikt ingrepp i materialet, vilket påverkar integritet och trovärdighet men sannolikt även värdet av det arkiverade för rörelserna. Arkivet riskerar att bli av så ytlig karaktär att det inte fungerar väl som inspiration och motivation för rörelsernas framåtriktade aktivitet.

Det fjärde temat handlar om kunskap och infrastruktur. Medvetenhet om historieskrivningens påverkan och betydelse samt medvetenhet om arkivering som fenomen är låg i många organiseringar, vilket i sig är ett hinder. Fokus på det framåtriktade görandet gör också bevarande till en låg prioritet, speciellt i ljuset av tids- och resursbrist. Det finns ett tydligt, om än något varierande, behov av stöd i de flesta delar av bevarandeprocessen, inte minst grunderna. Informationsvärdering, urval och insamling är en del, där representativitet och perspektiv är av vikt. En annan del är kunskap om arkivinstitutioner och om handlingars förgänglighet. Handlingars förgänglighet, framför allt de digitala, är ett avslutande hinder för bevarande av sociala rörelseorganiseringars arkiv.

Vilka lösningar föreslår informanterna för att överbrygga hindren och hur kan dessa lösningar förstås utifrån teori och tidigare forskning?

Informanterna föreslår eller antyder ett flertal lösningar för att överbrygga hinder för bevarande. Många lösningar går på tvären och löser flera hinder. Lösningarna kan vara dellösningar eller lösningar för vissa grupper.

Ett sätt att öka motivationen för bevarande är att ha ett tydligt mål med bevarandet, som en utställning, bok eller konferens. Detta kan förstås utifrån sociala rörelsers vilja att agera, deras stridbarhet, och är väl i linje med en postmodern syn på arkivets kontinuum och förståelse att arkiv är makt. En närliggande lösning, med samma teoretiska bas, är att klä bevarandet i ord om att det är något framåtdanande som kan vara till gagn för rörelsen och integrera det i verksamheten. Båda lösningarna har även en dimension av både nostalgi och bearbetning, där en koppling kan dras till de sätt community archives kan fungera stärkande för grupp och enskilda.

När proveniens är tvetydig eller svår att fastslå och därmed proveniensprincipen i dess klassiska tolkning svår att efterleva är en lösning att följa frågor istället för arkivbildare och komplettera med en detaljerad kontextbeskrivning. Lösningen kan tolkas som postmodern då den tillåter ett kluster av arkivbildare att samsas kring arkivalier. Den är också ett sätt att anpassa bevarandet efter de nätverk som bygger upp sociala rörelser. En annan lösning på överlappande proveniens är att vara frikostig med vad som inkluderas i arkivet, en lösning som ofta fungerar bra då många arkivalier finns i flertal eller kan dupliceras. Klassisk arkivteori hade ogärna inkluderat handlingar när tolkningen är att en annan aktör är *mer* arkivbildare, men informationsvärdering i postmodern arkivteori inkluderar bredare. De två lösningarna lämpar sig sämre i frågor om att värna det privata. Bevarande som en

uttalad del av organiseringens aktivitet kan vara en lösning då det tydliggör det bevarande som sker för de aktiva.

Villkor är en lösning för att möta oro för repression, men också frågor om mandat. Villkor kan få fler inom organiseringarna att acceptera bevarande av arkiv. Villkor är dock ett steg i motsatt riktning mot sociala rörelsers grundplatta, görandet, vilket igen ska ses i ljuset av rörelsernas stridbara, framåtdanande karaktär. En delösning på det problemet är att differentiera villkoren, att tilldela villkor på så liten del av materialet som möjligt. En annan lösning på oro för repression – framför allt kopplat till juridiska påföljder – och möjligtvis en lösning på frågor om mandat, är att låta tiden gå innan materialet lämnas in till en arkivinstitution. Om organiseringen inte lever kvar kan arkivet förvaras hos en grupp eller organisation som fortsätter existera. Materialets integritet och bevisvärde kan ifrågasättas, speciellt om en annan rörelse interagerar med materialet. Men det går också att tolka denna interaktion som ytterligare ett steg i arkivets kontinuum.

Några ur bevarandeperspektiv sämre lösningar vid oro för repression är att gallra hårt i materialet eller att sammanställa materialet i en bok för att sedan gallra själva arkivet. Dessa lösningar kommer minska materialets trovärdighet och försvåra framtida förståelse av det material som finns kvar när mycket av kontexten försvunnit. Ur ett arkivteoretiskt och -professionellt perspektiv är detta något som avråds ifrån.

Kunskapshöjande insatser och stöd är viktiga lösningar för att öka långsiktigt bevarandet av sociala rörelseorganiseringars arkiv. En manual, studiecirkel, en insatsgrupp för bevarande och friktionsfri inlämning är olika förslag på detta. Alla kunskapshöjande insatser kan anses fungera utjämnande ur ett maktperspektiv. Ett sätt att dela kunskap och en lösning för ökad representativitet och fler infallsvinklar i det material som väljs ut och samlas in är att vara flera personer inblandade i bevarandeprocessen. En flerfald av perspektiv föreslås i postmodern arkivteori och kan underlätta bevarande av de nätverksmässiga organiseringarna inom sociala rörelser.

Det finns ett behov att hantera brist på material för bevarande. För att möta en existerande brist – på grund av bland annat görandefokus och oro för repression – är en lösning att komplettera arkiven med intervjuer, film och textproduktion. Det har potential att både fylla i luckor och förklara kontext, även om bevisvärdet kan komma att ifrågasättas. En lösning för att hantera handlingars förgänglighet, en

annan källa till brist på material, är att upprätta en plan för bevarande. Autonomi från arkivinstitutioner innebär en avvägning mot materialets hållbarhet.

7.1 Framtida forskning

Den här framställningen av hinder för bevarande av sociala rörelseorganiseringars arkiv är på intet sätt fullständig. Det finns ett behov av att söka vidare och söka djupare i fältet, på liknande och på andra sätt än i denna uppsats. Jag tror det är viktigt att utgå från organiseringarnas behov och förutsättningar, för att sedan låta forskningen röra sig mot att låta institutionernas representanter reflektera över dessa behov och förutsättningar, hur de går ihop respektive krockar med institutionernas arbete, och på vilket sätt behoven kan mötas. Vidare ser jag ett behov av modeller för hur multipel eller oklar proveniens kan hanteras i bevarande av social rörelseorganisering.

Referenser

Bodén, D. (2019). *Ungas Digitala Minnen: En rapport om att bevara webbaserade handlingar*. Arkiv Sörmland, Kulturrådet och Region Sörmland. <https://arkivsormland.se/wp-content/uploads/2019/03/Bod%C3%A9n-Rapport-f%C3%B6r-projektet-Ungas-Digitala-Minnen-2019.pdf>

Borges Freitas, C. (2019). "A ROOM FOR OUR OWN". *Queer memories and feelings in the archival practices of Queerrörelsens Arkiv och Bibliotek (Archive and Library of the Queer Movement) in Gothenburg/Sweden*. Masteruppsats, Genusvetenskap. Göteborgs universitet. <http://hdl.handle.net/2077/61012>

Caswell, M., Migoni, A. A., Geraci, N. & Cifor, M. (2017). 'To Be Able to Imagine Otherwise': community archives and the importance of representation. *Archives and Records*, 38(1), s. 5–26. doi:10.1080/23257962.2016.1260445

Cook, T. (2001). Archival science and postmodernism: new formulations for old concepts. *Archival Science: International Journal on Recorded Information - Incorporating "Archives and Museum Informatics"*, 1(1), s. 3–24. doi:10.1007/bf02435636

Cook, T. (2013). Evidence, memory, identity, and community: four shifting archival paradigms. *Archival Science: International Journal on Recorded Information*, 13(2–3), s. 95–120. doi:10.1007/s10502-012-9180-7

Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry and research design : choosing among five approaches*. 3 uppl., SAGE Publications.

Della Porta, D. & Diani, M. (2020). *Social movements : an introduction*. 3 uppl., Wiley-Blackwell.

Edquist, S. (2005). Folklig kulturarvsproduktion i Sverige 1880–2000. I Aronsson, P. & Hillström, M. (red.) *Kulturarvens dynamik: Det institutionaliserade kulturarvets förändringar*. Norrköping, Sverige, augusti 2004, s. 181–191. <https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:liu:diva-41264>

Englund, K. & Gidlöf, A. (2018). Initiativ till bevarande av enskilda arkiv. I Hagström, C. & Ketola, A. (red.) *Enskilda arkiv*. Studentlitteratur, s. 31–53.

Eriksson-Zetterquist, U. & Ahrne, G. (2022). Intervjuer. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. 3 uppl., Liber, s. 56–78.

Fife, K., Flinn, A. & Nyhan, J. (2023). Documenting resistance, conflict and violence: a scoping review of the role of participatory digital platforms in the mobilisation of resistance. *Archival Science: International Journal on Recorded Information*, 23(3), s. 471–499. doi:10.1007/s10502-023-09416-8

Flinn, A., Stevens, M. & Shepherd, E. (2009). Whose memories, whose archives? Independent community archives, autonomy and the mainstream. *Archival Science: International Journal on Recorded Information*, 9(1-2), s. 71–86. doi:10.1007/s10502-009-9105-2

Gilliland, A. & Flinn, A. (2013). Community Archives: what are we really talking about? I *CIRN Prato Community Informatics Conference*, Prato, Italy, 28-30 oktober 2013. <https://www.monash.edu/it/hcc/digital-transformation/prato-conferences/prato-cirn-2013/prato2013papers>

Grass, M. & Larsson, H. (2002). *Historia som uppdrag*. Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek. https://www.arbark.se/pdf_wrd/arabhist.pdf

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3 uppl., Studentlitteratur.

McKemmish, S. (2017). Recordkeeping in the Continuum. I Gilliland, A. J., McKemmish, S., & Lau, A. J. (red.) *Research in the archival multiverse*. Monash University Publishing.

Olli, S.-M. (2013). Moderna folkrörelser. *Arkiv*, 2013(1), s. 28–29.

Ridener, J. (2009). *From Polders to Postmodernism : A Concise History of Archival Theory*. Litwin Books.

Risberg, O. (2016). *Arbetets arkiv: En undersökning om arkivens roll inom arbetarrörelsens historieskrivning*. Masteruppsats, Arkivvetenskap. Lunds universitet. <http://lup.lub.lu.se/student-papers/record/8876722>

Rydén, R. (2011). Hur ska nutiden bevaras? *Arkiv, samhälle och forskning*, 2011(2), s. 6–21.

Saber, D. & Long, P. (2017). 'I will not leave, my freedom is more precious than my blood'. From affect to precarity: crowd-sourced citizen archives as memories of the Syrian war. *Archives & Records*, 38(1), s. 80–99. doi:10.1080/23257962.2016.1274256

Shepherd, E. (2009). Archival Science. I Bates, M. J. & Maack, M. N. (red.) *Encyclopedia of Library and Information Sciences*. CRC Press, s. 179–191.

SOU 2002:78. *Arkiv för alla - nu och i framtiden*.

SOU 2016:5. *Låt fler forma framtiden!*

SOU 2019:58. *Häriifrån till evigheten. En långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv*.

Stevens, M., Flinn, A. & Shepherd, E. (2010). New frameworks for community engagement in the archive sector: from handing over to handing on. *International Journal of Heritage Studies*, 16(1–2), s. 59–76. doi:10.1080/13527250903441770

Svensson, P. & Ahrne, G. (2022). Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. 3 uppl., Liber, s. 24–39.

Tilly, C. (2019). Nineteenth-Century Adventures. I Tilly, C., Castañeda, E. & Wood, L. J. (red.) *Social Movements, 1768-2018*. 4 uppl., Routledge, s. 41–67.

Tilly, C. & Wood, L. J. (2019). Social Movements as Politics. I Tilly, C., Castañeda, E. & Wood, L. J. (red.) *Social Movements, 1768-2018*. 4 uppl., Routledge, s. 3–17.

Vetenskapsrådet (2017). God forskningssed.

<https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2017-08-29-god-forskningssed.html>

Bilaga 1 - Frågeformulär

Frågeformulär

Innan intervjun startar

- *Berätta om intervjun.*
- *Berätta om studien enligt mall.*
- *Be att fylla i medgivande på samma mall.*
- *Prata om gruppens och informantens egna anonymiseringsbehov.*

Om informanten

Kan du berätta lite om dig själv varför du var/är engagerad i _____ ?

Engagerad länge? Roll? Skulle du säga att du har bra koll på det som skett/sker i gruppen? En överblick.

Gruppens uppbyggnad + verksamhet + kommunikation

Kan du berätta lite grundläggande om er grupp/verksamhet/nätverk? Vad ni gjorde/gör, hur, varför och så vidare? Hade/har ni någon formell föreningsstruktur? Hur organiserade/organiserar ni er? Vilka typer av kanaler för kommunikation använde ni inom gruppen? Vilka kanaler för kommunikation använde ni er av för att nå ut, utanför gruppen?

Samarbeten och tillhörighet

Hade/har ni mycket samarbeten med andra utanför gruppen? Hur brukade/brukar det gå till?

Var/är det tydligt vem som är med i gruppen eller varierade/varierar det? Suddiga linjer?

Skulle du säga att _____ hör hemma i någon speciell större rörelse? (ex. miljörörelsen, fredsrörelsen...).

Omfattning av arkivalier + dokumenthantering + objekthantering

Allt ni producerat/r och skapat/r – var hamnar allt sånt? Har ni det på en plats eller flera? Onlinelagring?

- mötesanteckningar
- affischer

- arbetsdokument
- pins
- banderoller
- bilder
- kommunikation inom gruppen
 - vilken typ av kanaler sker den i?

Hur är det med sociala medier, använde ni det? Mycket? Till vad? Hur är det med hemsidor?

Tid, resurser och engagemang

Om vi tänker lite på tid och resurser – hur höll/håller ni igång verksamheten? Är er verksamhet baserad helt på ideellt arbete? I form av tid folk lägger ner, hur ser engagemanget ut? Är vissa mer aktiva? Varierar det över tid?

Och om vi tänker på resurser – har ni något stadigt flöde av pengar eller andra resurser?

Fick/får ni ekonomiskt eller annat stöd från något annat håll? Organisationer/grupper ni samarbetar med? Nåt bildningsförbund?

Förhållande till stat och det offentliga

Hur skulle du säga att er relation till stat, kommun och annan offentlighet ser ut? Finns det ett förtroende eller misstro mot staten och dess instanser?

Syn på bevarande / historia

Vad tänker du kring bevarande av alla era dokument, affischer och så vidare. Är det viktigt? Varför?

Skulle du säga att det finns en samsyn kring det eller varierar det i gruppen?

Anser du att det är viktigt att bevara det ni skapar för någon annan, för framtiden eller eftervärlden? Varför? Vad tycker gruppen?

Praktisk kunskap om bevarande/arkivering

Skulle du säga att det fanns/finns kunskap om arkivering och bevarande för eftervärlden inom er grupp?

Om nej: Varför tänker du att det är så?

Om ja: Vilken kunskap finns? Vem/vilka har den kunskapen? Berätta mer om hur ni tänker kring arkivering och bevarande av er verksamhet?

Hinder för arkivering/bevarande

Har ni ett någorlunda sammanhållet arkiv idag? Om ja, är det medvetet samlat?

Om du skulle föreställa dig att ni bestämmer er för att, ”ja men mycket av det vi gjort vill vi att det sparas för framtiden” – oavsett orsak – hur föreställer du dig att det skulle gå till? Var skulle ni börja? Vad skulle hända sen?

Var eller hur skulle ni vilja samla ert arkiv? Känner du till några platser där det finns arkiv från rörelser/grupper som eran?

Vad tänker du skulle kunna vara hinder/problem, vad skulle göra att det ni inte når ända fram till att det arkiveras och bevaras för framtiden? Fler troliga anledningar?

Avslutande och övrigt

Om du skulle ge dina bästa tips till andra som vill bevara/arkivera sin rörelse, vad skulle de vara?

Gå igenom tidigare frågor, kolla om det finns svar till allt.

Är det något mer du tänker på? Nåt som vi inte berört? Har du några frågor till mig?